

Sverigekontakt

En tidning för all världens svensktalande | Nr 4 december 2021

GOD
JUL OCH
GOTT
NYTT ÅR!

Lärarkonferenser i
Tallinn och Budapest
Ny Sverigepublikation från SI
6 november i Lützen

FRÅN DICKSONSGATAN

Så här i mitten av november slås man av hur varm hösten har varit i Göteborg. Det har dock regnat en del, men man är ju tacksam så länge inte nederbörden går över i slask. Snö är tyvärr inte så vanligt i Göteborg de senaste decennierna. Det talas mycket och hoppas en del på en vit jul, men få är de som tror på den.

Stefan Löfvén avgick som statsminister i november och Magdalena Andersson har efterträtt honom, både som Socialdemokraternas partiledare och som statsminister. Hon ska nu leda Socialdemokraterna mot nästa val som kommer redan i september 2022. Sex av åtta riksdagspartier har nu kvinnliga partiledare (Miljöpartiet har dock två talespersoner – en man och en kvinna), vilket får ses som anmärkningsvärt historiskt sett. Man undrar ju hur detta kommer att påverka innehållet i politiken och politikernas sätt att vara.

Sommarkurs

Det är min förhoppning att det 2022 blir en treveckors sommarkurs i svenska på en folkhögskola någonstans i Sverige. Tyvärr anser sig inte Billströmska folkhögskolan – där kursen har gått under många år – ha möjlighet att fortsätta att vara värdskola för kursen. Information om detta kommer att finnas på vår hemsida www.sverigekontakt.se inom kort.

Stipendiater

Under pandemin har stipendiatverksamheten nästan helt upphört. Nu hoppas vi dock att den tar fart igen. För er som inte vet vad det hela gäller så erbjuder Sverigekontakt, tillsammans med ett antal folkhögskolor, utländska studenter som i sina respektive hemländer har studerat svenska

att tillbringa en termin på en folkhögskola någonstans i Sverige. Studenten får en plats utan kostnad på skolan och Sverigekontakt betalar en summa pengar i månaden till stipendiaten för att täcka mindre personliga kostnader. Ansökan inför hösten 2022 ska mejlas senast 1 april till lars.bergman@sverigekontakt.se. Information och ansökningsformulär finns på vår hemsida www.sverigekontakt.se.

Stipendiefonden för svensk utlandsungdom

Denna stipendiefond har under senare år breddat sin verksamhet och delar ut medel till ett antal olika ändamål – bland annat till elever vid svenska utlandsskolor, till elever som gör utbytesår på en svensk utlandsskola, till TISUS-tester, till sommarkurser i svenska och, men inte minst, till svenska skolföreningar i utlandet. Det finns förstås vissa krav förknippade med möjligheten att få pengar. Gå till stipendiefondens hemsida www.stipfond.se och läs mer. Ansökningstiden börjar 1 februari för läsåret 2022/23 och avslutas preliminärt sista april – vänta inte för länge med din ansökan! Observera att denna fond inte har med Sverigekontakt att göra – om du behöver ytterligare information så vänd dig till stipendiefonden som har sitt kansli i Stockholm (se även annons sid 21).

Ordboken

Alexander Mankovs stora arbete med att dokumentera ordförrådet hos den svensktalande befolkningen i Gammalsvenskby är i stort sett avslutat. Nu återstår att visa upp arbetet för en större publik, vilket i detta fall antagligen är språkforskare, historiker och en förundrad allmänhet med intresse för något annorlunda. Materialet kommer att finnas på nätet så småningom, men också i bokform – förhoppningsvis under 2022.

Sverigekontakt skribenter

Som ni läsare har märkt under årens gång är det flera av Sverigekontakt artikelförfattare som återkommer i nummer efter nummer.

Det gäller till exempel Johanna Savolainen och Joanna Michel som skriver under temat Utblick Finland respektive Utblick Tyskland. Nu önskar dessa två överlämna skrivandet till någon annan i sina respektive hemländer. Är du kanske en som vill ge Sverigekontakt läsare intressanta inblickar från det land där du bor? Hör av dig i så fall! Jag vill här tacka Johanna och Joanna för deras medverkan under många år – ni har varit fantastiska!

Bokutskick

I november skickade Sverigekontakt ut bokpaket till samtliga svenska utlandsskolor, till den kompletterande svenskundervisningen världen över samt till den svenskundervisning som finns vid vissa utländska skolor. Om ni på dessa olika skolenheter inte har fått något paket så hör av er.

Medlemsavgifter

Medlemsavgift 2022

Har du betalat Sverigekontakt medlemsavgift för 2022? Medlemsavgifterna är oförändrade sedan många år tillbaka.

Enskild medlem	150 kr
Makar gemensamt	200 kr
Skolor	300 kr

Medlemmar i Finland betalar till sina respektive lokalföreningar i Helsingfors respektive Åland. För medlemmar i Västerviks lokalförening ska inbetalning ske till bankgiro 5751-3251. Svensklärare inom vuxenutbildning i utlandet har sitt medlemskap utan kostnad.

Befinner du dig i Sverige betalar du avgiften till bankgiro 420-5670.

Vid betalning i utlandet – Bank: SEB; IBAN: SE33 5000 0000 0501 1119 3729; BIC/SWIFT: ESSESESS (Mottagare: Sverigekontakt)

Ange avsändare tydligt. Om du är ny medlem, meddela postadress och gärna telefonnummer och mejladress. Du kan anmäla dig som medlem på vår hemsida www.sverigekontakt.se.

Till sist

GOD JUL och GOTT NYTT ÅR från oss alla till er alla önskar

Lars Bergman
Generalsekreterare

lars.bergman@sverigekontakt.se

Sverigekontakt
utges av
föreningen Sverigekontakt

Föreningen Sverigekontakt har medlemmar över hela världen som talar svenska och är intresserade av Sverige, svenskt språk och svensk kultur. Föreningen är en ideell organisation med ursprungligt ändamål att hjälpa svenskar och svenskättlingar i utlandet att bevara kontakten med det gamla landet. Numera är verksamheten framför allt inriktad på att främja det svenska språket i världen.

Redaktör och ansvarig utgivare: Lars Bergman

Tryck: Trefraf 2021
ISSN 0346-2439

Layout: Designstudio And Yellow

Sverigekontakt
Box 53066
SE-400 14 Göteborg
Tel. 031-81 86 50
info@sverigekontakt.se
Besöksadress: Dicksonsgatan 6

Bankgiro: 420-5670

Sverigekontakt 4/2021

108:e årgången
Lösnummerpris 30:00 kronor.

För ej beställda manus ansvarar ej.

www.sverigekontakt.se

Omslag: Juldekorerad ingång
till saluhallen på Kungstorget i
Göteborg

ORDFÖRÄNDEN HAR ORDET

»År 1916 dog en medarbetare vid The Museum of Anthropology i San Francisco. Med sig i graven tog han sitt språk – han var dess siste talare. Han tillhörde yahistammen, en av fyra små folkgrupper som talade yana, ett språk i södra Kalifornien. På museet hade denne yahitalare kallats Ishi. Det betyder 'människa' på hans språk. Detta var inte hans riktiga namn, det som han hade gått under i sin ursprungliga miljö. Det namnet kunde han enligt sina religiösa föreställningar inte yppa själv. Eftersom det inte fanns någon annan som kände honom sedan gammalt fick man aldrig reda på hans verkliga namn.

Däremot fick man viss kunskap om en värld som annars hade förblivit tämligen okänd. Ishi var den siste överlevande av den grupp han tillhörde. De övriga hade bokstavligen blivit utrotade av den i trakten förhållandevis nyanlända vita befolkningen. Ishi påträffades i ett eländigt skick, utsvulten och sjuk, med håret bränt i topparna som tecken på sorg, då han av okända skäl dragits till bebyggda trakter.

Han togs så småningom om hand av socialantropologen Alfred Louis Kroeber (1876–1960) och hans medarbetare vid museet. Med hjälp av en för forskarna redan bekant yanatalande, Sam Batwi, och en socialantropolog som tidigare lärt sig en del av ytterligare en annan yanadialekt, utvecklades efterhand en viss muntlig kommunikation. Sam Batwi var till hälften av maidusläkt, en stam som bodde granne med vissa yanagrupper. Denna blandade bakgrund gjorde att han hjälpligt kunde förstå Ishis yahi.

Ishi delgav omgivningen generöst sina färdigheter på olika områden. Hans materiella kultur befann sig på stenåldersstadiet. Instruktionsmässigt tillverkade och beredde han med stor konstfärdighet allt som han i sin tidigare miljö hade behövt för sin överlevnad: vapen, verktyg, bruksföremål och livsförnödenheter. Han var en fenomenal jägare och fiskare, och han visste allt om den natur han hade levt sitt ditillsvarande liv i. [...]

Andra former av yana är någorlunda väl dokumenterade, eftersom de undersöktes ganska systematiskt av den berömda språkforskaren Edward Sapir (1884–1939). Denne intervjuade även Ishi om yahi. Ishis språk utplånades därför inte lika definitivt som hans folk, men efter hans död var yahi i praktiken också dött – som normalt fungerande kommunikationsmedel. Det levde egentligen bara vidare inom bokpärmar, en kommu-

nikationsform som egentligen var helt främmande för detta språk.

Språksamhällets fortlevnad kräver att nya individer kontinuerligt inlemmas. En språkgemenskap som berövats alla medlemmar utom någon ensam Ishi är dödsdömt. Var smärtgränsen går – dvs. hur många talare det måste finnas för att språket i fråga skall kunna garanteras en framtid – kan inte specificeras i absoluta tal. Det är många, framför allt icke-språkliga, faktorer som spelar in. Givetvis blir varje enskild talare av ännu större betydelse i en liten språkgemenskap än i en större.

Ishi gav inte frivilligt upp sitt språk. Han tvingades av omständigheterna, och de var inte förhandlingsbara. Tydligt hade alla andra yahitalare dukat under, så att språkgemenskapen helt hade upplösts. Detta är naturligtvis en otvetydig form av språkdöd, en mycket drastisk. Men den är (numera) inte den mest typiska. Normalt finns det potentiella talare av ett givet språk, vilka ändå väljer – av ett eller annat skäl – att inte använda sitt traditionella språk. I allmänhet är de, när det gått så långt, inte längre ens alldeles hemmastadda i detta språk.»

Detta har jag skrivit i ett helt annat sammanhang, och jag tillåter mig att återanvända det här. Det talas ofta om att svenskan är hotad och troligen kommer att sluta användas. En del förespråkar därför att vi frivilligt och i god ordning skall övergå till engelska först som sist.

Alla inser att de villkor som gällde för yahispråket under dess slutskede var helt andra än för svenskan idag. Det öde yahi gick till mötes är kanske extremt men ändå ganska typiskt för hur många språk under historiens gång har försvunnit från språkens världskarta. Svenskan står däremot ingalunda inför sin snara upplösning, inte om svenskarna själva slutar lyssna på olyckskorparna och frimodigt fortsätter använda sitt språk.

Stora högtider stundar nu i samband med årets avslutning. Föreningens medlemmar önskas allt gott i samband med dem, inte minst samvaro och samtal med dem vi håller av. Då tar vi naturligtvis till det språk som är lämpligast för god kommunikation i det enskilda fallet. Har vi tur och den rätta viljan kan vi trots allt tillsammans önska varandra och vårt språk ett gott nytt år länge än. Till att börja med: God jul!

Bo Ralph

Svensklärarkonferens i Tallinn

Vi, svensklektorer i Baltikum och Belarus, har blivit vana vid att det hålls en konferens för svensklärare varje höst. Nu har världen förändrats, pandemin har rört alla, hösten 2020 blev konferensen som skulle ha ägt rum i Litauen inställd. Desto viktigare kändes det att delta i konferensen hösten 2021 i Tallinn. Svensklärare i våra länder är inte många och nästan alla av dem är ensamma i sina respektive kollektiv – det finns väldigt få som har en annan kollega som undervisar i svenska på samma skola. Därför är det även i vanliga fall underbart att möta andra, förstärka nätverken, byta erfarenheter.

I början av oktober 2021 samlades vi som kunde komma i år i Tallinn. Konferensen inleddes med mat och mingel på Sveriges ambassad. Där blev vi väl mottagna och fick möjlighet att träffa gamla och nya kollegor, både från ens eget land och från grannländerna. Det är av stort värde att under lättsamma former få ta del av kollegors erfarenhet. Och inte minst att känna att vi som svensklärare har stöd från Sverige.

Konferensens innehåll bars huvudsakligen av tre föreläsare. Anna Winlund från Göteborgs universitet, institutionen för svenska språket gav en grundlig teoretisk referensram till undervisningen av svenska. Innan hon föreläste om nyare forskningsrön i svenska som andraspråk i Sverige, förklarade hon själva termerna (svenska som andraspråk och svenska som främmande språk). Vad är en persons första språk? Vilket är andraspråket? Vilket är personens främmande språk? Hon visade tydligt hur suddiga gränserna till dessa termer ibland kan vara. På frågan hur många av deltagarna som kände sig som tvåspråkiga, var det många som räckte upp handen. Det visar sig att, såsom i vår konferenslokal, det finns olika sätt att bedöma och identifiera sina språkkunskaper (har man lärt in språket i dess omgivning, har man lärt språket i barndomen eller senare, osv).

Anna Winlund berättade också om flerspråkighet i Sveriges statistik. Det visar sig (enligt Skolverket 2020) att i Sverige är det 30 % av skoleleverna som har flerspråkig bakgrund och ännu större procentandel i de större städerna. Mot den bakgrunden

kan man tänka på ämnet svenska som andraspråk som av många lärs in samtidigt med modersmålsinläringen. Det finns saker som är universella för språkundervisning och språkinläring om än vi i Baltikum och Belarus inte undervisar språket i dess naturliga miljö: motivationen, åldern, elevens modersmål, fysisk och psykisk hälsa osv. Därför kom Anna Winlund in på temat språkutvecklande arbetssätt, pekade på texternas svårighetsgrad, stöttning i undervisningen (scaffolding), basundervisningen dit man explicit eller implicit kan bygga på kunskaper. Deltagarna diskuterade några frågor i grupper.

Den andra föreläsaren på konferensen var journalisten och författaren Johan Tell som har ägnat sig mycket åt klimatteman under de senaste åren. I och med att han har varit resejournalist, handlade hans första inlägg om seder och sevärdheter. Först presenterade han vad man kan utgå ifrån när man tänker på olika sevärdheter: är den äkta, gammal, kulturell eller har den något att berätta om platsen. Hans exempel från hela världen illustrerade hans teser mycket bra. Dessutom visade han hur tanken på vad som är sevärt har förändrats genom tiderna. De mest markanta exemplen är väl synen på naturen – det har funnits tider där man snarare såg gruvor och industriell utveckling som något sevärt i motsats till den vilda naturen som framhävs i dagens turistbroschyrer. Johan Tells andra föredrag handlade om temat som också ligger honom varmt om hjärtat och numera även hos alla andra – vad kan en människa själv göra för att bli klimatsmartare.

Den tredje föreläsaren var Ewa Holm, nuvarande svensklektor vid Tartu universitet och läroboksförfattare. Hennes föredrag handlade om modet att ta risker och göra

fel. Utgångspunkten för all språkinläring är väl det att alla gör fel och utan att göra fel lär vi oss inte något. Hon kom med egna exempel och konferensdeltagarna fick några frågor att diskutera i grupp.

Ieva Krumina från Lettland hade förberett en presentation av olika läroböcker i svenska som medförde en livlig diskussion och utbyte av erfarenheter.

Jag har sagt det tidigare men jag upprepar det igen: det är inte självklart att vi, svensklärare i Baltikum och Belarus träffar våra kollegor. Vi är mycket tacksamma för att Sverigekontakt och Svenska institutet arrangerar de här konferenserna för oss.

Text: Ruth Laidmets
Svenskt språkcentrum i Tartu

Till vänster om floden Donau syns Buda, till höger Pest.

Intresserade resenärer

Styrsö

Royal Bachelors Club

Photo by Bence Balla-Schottner on Unsplash

**Från Barndomsbrunnen
till Sockerormen**

Det första svensklärarseminariet i tjugotalets Budapest

”Värld har kommit in i huset.
För andra gången på kort tid känner
jag något som skulle kunna vara
ordet lycka. Ett sorts stillestånd.”

Raderna från Karin Smirnoffs gripande roman blickar åt mig, lockar mig, ropar på mig. Jag lägger näsan i den nyligen utvalda boken och försöker smaka på orden med ett starkt brinnande önskemål om att någon gång få översätta dem.

Det känns som att det har gått en evighet sedan jag fick stå med ett glas champagne i en otroligt munter skara av likasinnade människor, färgrika personer från olika delar av kontinenten som använde inte bara samma språk med sina välbeskrivna och välbegränsade regler utan också tonen av en gemensam verklighet – en realitet vi alla fick dela under sista tiden.

Om någon säger till mig under sommaren att snart kommer jag att resa bakåt och framåt i tiden genom att både träffa bekanta ansikten och knyta alldeles nya bekanskskaper tror jag knappt på de där fåfänga orden. Aldrig i våra relativt korta

liv har vi varit deltagare i en sådan unik historisk situation som fyllde hela globen med en kraftig känsla av obeskrivlig rädsla så det kanske är förståeligt att det blev ett mindre mirakel för mig att äntligen få vistas på en fin mottagning på Sveriges ambassadörs residens på Diana utca uppe på Svábhegy klädd i lysande novemberfärger på en mysig fredagkväll och samtala om hur de senaste sex åren hade förflutit. Ambassadören Dag Hartelius hälsade gästerna välkomna och lät deltagarna från Sverige, Ungern, Österrike och Slovakien kika in bakom kulisserna på relationen mellan Sverige och Ungern i melanspelet av en utomordentligt läcker middag. Sedan succén av de sista två lärarkonferenserna i Budapest åren 2011 och 2015 hade det nämligen passerat sex år och vi svensklärare som sågs efter så mycket tid bara undrade vart alla dessa år flugit och vilka mysteriska, egendomliga vägar vi alla fick vandra på under den till synes långa

tiden som gått. Vi drog alltså från våra egna ungdomsbrunnar, fritt efter svenska författaren Göran Greider.

De välbekanta ansiktena och de nya kollegorna dök sedan upp den följande morgonen vid konferenssalens träbord, framför vita block och världens bästa pennor på József körút, Nemzeti Szálló (Nationella Hotellet). Efter generalsekreteraren Lars Bergmans humorfyllda inledande ord och deltagarnas presentationer hade lyssnarna äntligen chans att få en inblick i Sverigekontakts oerhört spännande och storslagna projekt, bland annat om att leta efter svenska minnesmärken av alla former i de länder som någon gång under historien korsade vägar med Sverige. Eva Hedencrona berättade även om det viktiga forskningsarbetet som pågår i Gammalsvenskby belägen i sydöstra Ukraina. I byn som grundades 1782 vid stranden av Dnjepr av inflyttade från Dagö pratades det fortfarande den gamla svenska

Mottagning i ambassadörens residens

dialekten av äldre personer och en ordbok förbereds just nu för publikation.

Det är alltid intresseväckande för de flesta svensklärare utomlands att få höra om de fräschaste trenderna och författarna inom skönlitteraturbranschen. Själv måste jag erkänna någorlunda obekvämt att jag inte har varit i Sverige på minst två år på grund av pandemin och det sista gången jag vistades i landet blev det bara ett kort besök då jag reste igenom hela Skandinavien som tolk tillsammans med en grupp av affärsmän. Det visade sig dock i fikapauserna att några av de andra deltagarna hade upplevt de senaste åren på ett liknande sätt så vi alla kände fjärilar jubla i magen då bibliotekarien och lyrikern Arne Johnsson plockade fram sina favoritböcker valda från en lång, flersidig lista som innehöll Sveriges finaste samtida författare i alla möjliga genrer, från Susanna Alakoski till Niklas Rådström, från Karin Smirnoff till den unga Aya Kanbar, och pratade för oss om hur diverse litterära traditioner levde kvar i de vackraste samtida romanerna och diktsamlingarna – starka skildringar av ångest, livsglädje, minnesbilder och samhällsfrågor djupt förbundna med varandra. På eftermiddagen fick vi även höra om de nyaste verken inom den aktuella svenska barn- och ungdomslitteraturens ständigt växande rikedom, att lära känna sådana prisbelönade, fina prosaister som Sara Kadefors eller Maria Gripe.

Till skillnad från de tidigare årens svensk-lärarseminarier blev föreläsningarna även kryddade med kortare men livliga diskussioner om hur man kan arbeta med skönlitterära verk, medier och barnlitteratur i undervisningen. Dessa delar spelade en särskilt viktig roll i att få lärarkollegorna i hela Europa komma närmare varandra och dela med sig av sina individuella, praktiska yrkesmetoder och unika källor de använder när de sysslar med elever av olika bakgrunder och i olika åldersgrupper. Men hur har världssjukdomen påverkat och förändrat svenskundervisningens landskap nu som nästan allt har flyttat online och hur ser framtidens svensklektion ut? Vid vissa tillfällen snubblade vi konstigt nog på problemet att det inte alltid gick att integrera så många artiklar och så mycket litteratur vi önskade i svenskundervisningen men samtidigt laddade uppmaningarna oss med ett slags nyfunnen energi och en enorm lust att utvecklas som pedagoger och människor. Vi hade till slut möjlighet att dela våra erfarenheter, diskutera skillnaderna mellan de olika ländernas undervisningstraditioner och metoder samt få lite tips om vilka nya riktningar som är värda att pröva.

Efter lunchen togs ordet över av Stefan Eklund, chefredaktören för Borås Tidning, som bjöd sin publik på en mångfasetterad översikt av svenska medier med speciellt fokus på framtida hot och möjligheter.

Senare på eftermiddagen bestämde flera

av konferensdeltagarna sig för att följa med Ágnes Harrach (lärare i svenska, översättare, Budapest) på en enastående stadspromenad, en guidad tur som riktades åt svenska minnesmärken i Ungern. Utflykten visade sig vara en fantastisk möjlighet för både dem som aldrig har besökt Budapest och dem som redan var veteraner att se stadens hittills okända kvarter och gömdaste vrår. De nyfikna lärarna förvandlades till turister en liten stund och tog en sväng till Buda samt tittade på några svenska minnesmärken, bl.a. den forna svenska beskickningens byggnad på Gellértberget där Raoul Wallenberg och Valdemar Langlet arbetade med sina räddningsaktioner under andra världskriget. I en utställningslokal väntade 327 flåtade julhjärtan på den hungriga gruppen som mot kvällen fick äta en alldeles underbar middag på restaurangen Vén Hajó som gungade på en båt på vackra, ljusklädda Donau - floden som även gav hem till Kossuth Museum.

Sista dagen av konferensen fick man vakna till liv då man kände doften av de otroligt välsmakande hembakade kanelbullarna en av tjejnerna tagit med sig. Vi fick dock snart se på andra bullar då med hjälp av det första föredraget som hölls av Stefan Eklund där vi fördjupade oss i de förtrolande världarna skapade av två starka figurer i den nutida svenska litteraturen: romanförfattaren och dramatikern Sara Stridsberg som belönats med en del prestigefyllda litteraturpris under de senaste decennierna och Andrzej Tichý, den tjeckisk-svenska författaren som har bott i Malmö i över fyrtio år och sjunger om samhällets mest brännande frågor – bland annat om invandrarnas situation – på sitt virtuost hanterade språk i sin detaljrika prosa.

Till slut fick åskådarna höra Ágnes Harrachs väldigt roliga och samtidigt kluriga metodiska tips och nyttiga råd om textbehandling och hur den fyndiga läraren kan smugla in lite lek och spänning i sin språkundervisning. Eftersom Ágnes generöst berättade om några av sina fängslande trick så fick de ivriga pedago-

gerna prova flera av knepen genom att ställa sig själva inför olika slags utmaningar som till exempel att försöka hitta det korrekta svaret på Sverigekontakts Nutidsorienterings olika kunskapssökande frågor.

De tre sprudlande dagarnas krönika slutade alltså tidigt på eftermiddagen den 14 november med ett mycket välförtjänt och ytterst underhållande boklotteri där man fick dra lappar ur en påse och i sin tur beväpnade sig med en favoritbok från det rika urvalet som Arne presenterade för oss under sin lördagsföreläsning. Till på köpet fick deltagarna även en tjock publikation som innehåller hundra av de mest inflytelserika svenska kvinnorna genom tiderna – från den frisinnade journalisten Elin Wägner till kulturaktivisten Greta Thunberg, samt en kortare bok med uppdaterad information om dagens Sverige. Konstigare tider hade vi nog aldrig upplevt än de senaste två åren, men svensk-lärarseminariet i Ungern talade med hoppets och inte pandemins ton till oss.

Text: Judit Katalin Hollós

Arne Johnsson föreläser (överst).
Några av deltagarna vid mottagningen.

Kransnedläggning vid minnesstenen

Kontroll av timret

Nybygget

Sedvanligt firande i Lützen

Dimman låg inte tät över Lützen 6 november i år. I stället var det mestadels sol och en behaglig temperatur. Förutom det sedvanliga firandet – musikalisk andakt i Gustav Adolf-kapellet med anslutande kransnedläggning vid minnesstenen över Gustav II Adolf, mottagning i Lützens borgmästares samlingslokal och kaffe med bakverk på kafé Roten Löwen – så fick de samlade deltagarna vara med när en tidskapsel sänktes ner i betongfundamentet till det nya slagfältsmuseet som byggs strax bredvid kapellet och det svenska museet. Detta nya museum ska förhoppningsvis vara

klart våren 2023 och ska då bland annat rymma den massgrav som hittades på slagfältet för ett tiotal år sedan.

Stiftelsen Lützenfonden har tillsammans med staden Lützen ansvar för de två timmerstugor som finns i anslutning till kapellet, varav det ena från 1980-talet rymmer det svenska museet och det andra som är bortåt 100 år har varit bostad för personal på museet samt inrymt en museibutik. Det äldre av dessa timrade hus – som uppfördes av timmermän från Dalarna – har visst behov av underhåll. Den erfarna timmerhusbyggaren Morgan Bäckström från Värmland ägnade därför i

samband med firandet 6 november ett par dagar åt att gå igenom vad som behöver göras i form av underhåll på husen så att de åtminstone kan stå i hundra år till. Tanken är ju att det svenska museet ska komplettera det nya slagfältsmuseet från våren 2023 och framför allt ge en bredare bild av människan Gustav II Adolf.

Lützen är en spännande plats och kommer förstås att bli högtintressant när det nya museet står klart. Har ni inte varit i Lützen ännu så planera in den 6 november något eller några år framöver.

Text: Lars Bergman

Svenskans återkomst till svensköarna i Estland

Vuxengruppen i svenska

Den kanske mest positiva saken i Estlands svenskbygder är att vi med Sverigekontakts hjälp och stöd har fått komma igång med svenskundervisning för både skolbarn och vuxna ute på öarna, så de som växer upp kan få med sig det språk som i århundraden talats där de nu bor och växer upp och för vuxna är det en möjlighet att förutom de rena språkkunskaperna få en bättre kontakt med de estlandssvenskar som under längre eller kortare perioder i första hand under sommaren bor i sina gamla hembygder. Nedan kan ni också läsa några rader om hur svensk-läraren på Runö beskriver sin undervisningssituation.

Så förutom God Jul och Gott nytt är vill vi framföra ett stort och varmt tack till er alla som gjort denna positiva utveckling möjlig.

Patrik Göransson, kyrkoherde i Svenska S:t Mikael's församling i Tallinn

Redan då jag besökte Runö för första gången med ERKOS (Estlands svensklära rförening) år 2006 blev jag förtjust i ön. Stället verkade mycket exotiskt – långt ifrån kustlandet, svenskaktigt med en ljuvlig strand. Så det var inte underligt att jag omedelbart tackade ja då jag fick erbjudandet att undervisa svenska på ön.

Att berätta om det första besöket till ön som svensklärare (hösten 2019) är ett eget kapitel. Det var ett äventyr. Efter besöket åkte jag i alla fall direkt till IT-affären och köpte en webbkamera. :) Ni anar rätt om ni tror att tack vare erfarenheter med distansundervisning var jag väl förberedd när covid kom.

Att jobba med runöbor tycker jag är helt underbart och det gäller både vuxna och barn. Det stör egentligen inte att jag sitter här i Pärnu och eleverna befinner sig på Runö för vi har ju Skype och ZOOM. Fint går det och studera, det vill de.

Vad gäller barnen i Runö Grundskola så är jag mycket tacksam att jag får hjälp av Johannes Halberg. Han hjälper till med det tekniska och är som en biträdande lärare i klassrummet. Ja, nuförtiden spelar det inte så stor roll var läraren är och var eleverna är. Det viktigaste är att man vill lära sig någonting.

Kai Sommer, svensklärare

Det handlar om att leva

Anteckningar om litteratur

Visst går vi väl alla då och då omkring och nynnär på något. Oftast en halvt glömd visa, en gammal dänga som bitit sig fast, någonting från barndomen eller från någon fest med allsångsblad och glada, skrålade människor, där vi alla mumlar oss igenom en och annan rad. Och så är det någon som satt samman bladet och funnit visorna ...

Men vad är det egentligen för skillnad på en visa och en dikt, och varför säger man visor om en del sånger, sånger om andra sånger och låtar om något annat? Gränserna verkar flytande, visan har ju ofta litterära kvaliteter, många dikter har blivit tonsatta och hamnat i folkminnet som just visor – tänk på många av Nils Ferlins och Dan Anderssons dikter, eller på visor av Barbro Hörberg och Elisabet Hermodsson. I en nyutkommen bok, *En svensk visbok – 99 visor och en psalm* (Svenska klassiker utgivna av Svenska Akademien 2021) finner man svar på mycket av detta. I förorden av ständigt sekreteraren Mats Malm och utgivarna David Anthin och Martin Bagge går de genom visstraditionen, dess kopplingar till litteraturen och folktraditionen, skiljer mellan olika sorters visor, framför allt mellan folkvisor och litterära visor. Folkvisor och ballader har ju en lång historia, medan det utgivarna kallar den litterära visan räknar sitt ursprung från omkring 1780-talet, då vi tänker på sådana författare som Carl Michael Bellman och Anna Maria Lenngren. Ändock menar författarna att vi egentligen ska tänka på den litterära visan som en 1900-talsföreteelse (Evert Taube, Gunnar Turesson, Birger Sjöberg, Olle Adolphson, Cornelis Vreeswijk, de tidigare nämnda, Barbro Hörberg, Elisabet Hermodsson och många, många fler). Och då finner vi en oändligt rik skatt, men inte endast en musikalisk skatt, också en stor rikedom av berättelser.

Se bara inledningen till Nils Ferlins (1898–1961) ”*En vals melodi*” från diktsamlingen *En döddansares visor* (Bonniers 1930, tonsatt av Lille Bror Söderlundh):

*Dagen är släckt och mörkret har väckt
stjärnor och katter och slinkor
fyllda av skarn, slöder och flarn,
sova polishus och funkor.*

*Barnet det skådar i drömmarnas brus
hur en ängel med lyktor går runt våra hus,*

*och ensam i kvällen den sena,
jag slåss med en smäktande vals,
och jag är ganska mager om bena,
tillika om armar och hals.*

*Jag har sålt mina visor till nöjets estrader,
och Gud må förlåta mej somliga rader,
ty jag är ganska mager om bena,
tillika om armar och hals.*

Se, hur en hel epok strömmar upp ut raderna, dofter av hyreskaserner och fattigdom, barnets drömmar om skydd och tillflykt, och så diktaren själv, mager och med tvånget att försörja sig och hur han sliter med verserna som blir så bitterljuvt vackra och som väl ger en slant till att uppehålla livet i den magra kroppen. Och glädje åt en sentida nynnare av gamla visor.

Eller ta Barbro Hörbergs (1932–1976) klassiska ”*Med ögon känsliga för grönt*” från skivan med samma namn från 1973 (visan tonsatt av Nils Hansén). Jag minns hur den spelades ständigt i radion, hur vi nattugglor fick hennes röst, diktation, den liksom dröjande melodin och de vackra orden, som satte en slags standard för längtan, ja jag skulle säga en chanson sömlöst överförd till svenska:

*Och tänk i parken, på våren
Med ögon känsliga för grönt
Och kastanjeblad som paraplyer
Och våra händer känsliga för allt som är skönt*

*Vi vek en duva av papper
I vinden seglade den långt
Och den landade på en staty som
Fick ändra alla orden i sin sång*

*Det regnade men bilderna blev bra
Det var ett egendomligt ljus den dan
Vi fyllde våra ögon
Med ljuset och tankarna på allt det nya*

*I parken, på våren
Med ögon känsliga för grönt
Och kastanjeblad som paraplyer
Jag älskade dig då, det gör jag nu*

Varje vår, försommar kommer den sången till mig och många andra, en kärlekens och längtans psalm för de konfessionslösa. Och i likhet med mycket litterärt jag minns, finns också här tiden med i hågkomsterna – nätterna på studentrummet i Lund, stämningen av ett

1970-tal, som var både genompolitiserat men också genomsyrat av annat, drömmar, att som ung känna världen öppna sig, att lära sig om livet och konsten och allt annat, dofterna av allt som hör den världen till.

Och så, jag bläddrar mig genom boken, melodierna spelas upp i mitt inre, rucklare och kärlekskranka och alla däremellan står upp och sjunger. Det är ju så i varje antologi av det här slaget, att världen liksom blir till på nytt, tiden hejdar sig en smula och jag vilar på nytt i den gamla glädjen och vandan.

Till slut lägger boken upp sidorna vid Tove Janssons ”*Höstvisa*” (musik av Erna Tauro). November blåser ihop de sista löven, det blir aldrig riktigt ljus, regnet hänger i luften. Men vårt oändliga behov av tröst den här tiden på året får utlopp i dessa på en gång sorgsna och mycket uppfordrande rader, som att de säger ”*Ta dig samman, för tusan, gör äntligen nåt åt det då!*”:

*Vägen hem var mycket lång och ingen har jag mött,
nu blir kvällarna kyliga och sena.
Kom trösta mej en smula, för nu är jag ganska
trött,
och med ens så förfärligt allena.
Jag märkte aldrig förut, att mörkret är så stort,
går och tänker på allt det där man borde.
Det är så mycket saker jag skulle sagt och gjort,
och det är så väldigt lite jag gjorde.
Skynda dej älskade, skynda att älska,
dagarna mörknar minut för minut.
Tänd våra ljus, det är nära till natten,
snart är den blommande sommaren slut.
/.../*

Arne Johnsson är poet, litteraturkritiker, bibliotekarie, bosatt i Lindsberg. Han har ofta medverkat vid språkdagar och konferenser arrangerade av föreningen Sverigekontakt och/eller Svenska Institutet. Arne skriver regelbundet om poesi och annan litteratur i Sverigekontakt.

Text: Arne Johnsson

Foto: Alexander Johnsson

Svenskan som norm och symbol

Språk är mer än bara ord och grammatik. Det har ett symbolvärde också. Men det är inte alltid som fokus på symbolfrågan är det som underlättar kommunikationen mest.

En norm är ofta svår att få syn på. Vi ser inte den som har på sig kläder som vi bedömer som vanliga. Vi ser den som har på sig något som inte ser ut som vi tänkt oss: en kilt där vi förväntade oss ett par byxor, en balklänning i lunchkän eller gympaskor på Nobelfesten. Och så verkar det fungera med det mesta. Vi ser det som inte är förväntat, men det förväntade lägger vi inte alls märke till. Det är kanske just så vi vet vad som är normen: det är det där som man inte ser och inte talar om.

Svenskans ställning i Sverige verkar vara en sådan norm, så stark att vi knappt får syn på den. En undersökning om flerspråkigheten i Sverige har kartlagt vilka språk som syns på olika offentliga platser. Det är vårdcentraler och bibliotek som har undersökts med avseende på vilka språk som är synliga på dessa platser. Undersökningen slår fast att informationen alltid finns på svenska. Ibland finns information på andra språk också, och vanligen är det engelska som förekommer då. Engelska ses som det internationella språket, även om många som inte talar svenska kanske skulle ha lättare att förstå andra världsspråk som franska eller spanska, men de är i stort sett osynliga i svenska miljöer. När franska förekommer gäller det information specifikt riktad till personer som besökt ett område i Afrika där ebola förekommit. I vissa fall finns informationen också på arabiska, som är Sveriges näst största språk.

Svenskan som norm är alltså *hidden in plain sight*, som det engelska uttrycket lyder. Vi ser den överallt, och vi lägger därför inte märke till svenskans ställning. Men så ibland blossar det ändå upp en språkdebatt. Vad gäller då debatterna om svenskans? Vill någon återinföra kasussystemet, kanske? Vill man en gång för alla få slut på det eviga bråket om att ungdomar inte kan skilja på de och dem? Vill man standardisera uttalet, så att vi inte längre kan avgöra från vilken landsända en person kommer när hen talar?

Det förkommer visserligen hastigt uppflammande debatter om enskilda språkfrågor och ibland ser någon en förändring

som uttryck för svenskans nära förestående kollaps. Men svenskans kommer oftast på tapeten inte som språk utan som symbol.

Under hösten har en nyutkommen bok debatterats i svensk media. Mustafa Panshiri har skrivit ”Sju råd till Mustafa”. En morgon talar Panshiri i min radio om att han har skrivit om sådant som han önskade att han själv fått veta när han kom till Sverige. Två av Panshiris råd handlar om just svenskans. Panshiri rekommenderar att invandrade personer arbetar på ett bra uttal och på det som språkvetare bukar kalla V2-regeln.

Ungefär här lade jag ner min grötsked och spetsade öronen till radions morgondebatt. Det är inte så ofta V2-regeln kommer upp i radiosändningar. V2-regeln säger att i en huvudsats ska verbet stå på andra plats. Vanligen kommer subjektet först, men om något annat står först, till exempel ett adverb som sedan, så måste subjektet maka på sig: *Han åt päron* heter det, men sätter vi ett sedan först blir det *Sedan åt han päron*. Verbet kommer alltid på andra plats i huvudsatser, som alla som har studerat svenska som vuxna är väl medvetna om. De flesta svensktalande som lärt sig svenska tidigare i livet däremot är inte alls bekanta med V2-terminologin, men de placerar naturligtvis verbet enligt detta mönster ändå. Att placera verbet på tredje position är ett nästan ikoniskt sätt att härma ”invandrarvenska”, ”förtortssvenska” eller svenska under uppbyggnad. Många inlärare lär sig aldrig att använda V2-regeln konsekvent. Kanske har det att göra med att man inte riktigt får någon återkoppling på att man inte följer mönstret, eftersom V3 också är fullständigt begripligt för den man talar med. V2 fyller alltså inte så mycket en praktisk funktion som en symbolisk.

Uttal är svårt på alla språk. För många går det inte att lära sig att låta som en som talat svenska sedan födseln, men det omöjliggör inte förståelsen. Att låta som en som alltid talat svenska är viktigare som symbol än i praktiskt språkbruk.

Symbolfrågor är inte oviktiga, men det är inte alltid man löser verkliga problem genom att rikta strålkastaren mot just dem. På ett bibliotek i Göteborgstrakten var flerspråkigheten viktigare som symbol än för funktionen. Ett enda ord i skyltningen, i och för sig ett viktigt ord, var översatt från svenska till engelska i bibliotekets entré: information hade givits den engelska översättningen information.

Läs rapporten om språken i den offentliga miljön: Maria Bylin & Jennie Spetz: Svenskan är den fasta inredningen.

Text: Sofia Tingsell

KNIVIGA FRÅGOR

besvaras av flertalet experter

Familjejuridiska frågor, oklarheter vid dödsfall utomlands och mariga skatte- och socialförsäkringsfrågor som håller dig vaken om nätterna? Nu kan svenskar världen över ställa sina frågor direkt till experterna i Svenskar i Världens Livefika.

Svenskar i Världens Livefika såg dagens ljus i början av pandemin. Initiativet var tänkt att samla utlandssvenskar över en virtuell fikastund tillsammans med en intressant gäst när fysiska möten inte längre var möjliga.

Här gavs chansen att bland annat lyssna till vad före detta fotbollsspelaren Kim Källström hade att säga om sin karriär och erfarenheter av att bo utomlands med familjen, och man kunde också lyssna till utrikesmi-

nister Ann Linde som reflekterade över pandemins påverkan på utlandssvenskar.

I takt med att kännedomen om Svenskar i Världen ökar, har även mängden frågor till kansliet markant tilltagit. Spörsmålen har koppling till att bo i ett annat land, men handlar också om att flytta tillbaka till Sverige oavsett om tiden utomlands har varit ett par år eller närmare en livstid. Vissa frågor är av mer generell karaktär, medan andra är distinkta och personliga. För att möta upp det ökade behovet av expertsvar har Svenskar i Världens Livefika nu delvis ändrat karaktär. Den lite mer sociala tillställningen har blivit en arena där utlandssvenskarnas frågor besvaras av experter inom olika områden.

Döden, skatt och juridik

Först ut var Livefikat med Fonus och Familjens Jurist där deras experter svarade på frågor om döden. De berättade vem man ska kontakta, hur en transport går till och till vilken prislapp det görs, men också vad man bör ha koll på vad gäller lokala regler för testamente och begravning. Och kan man dela upp askan så personen kan begravas i två länder? Eftersom intresset var så stort, arrangerade Svenskar i Världen ännu en Livefika med Familjens Jurist om migrationsregler och hemflytt till Sverige, och ytterligare en Livefika är inplanerad i år.

Ett annat område som väcker många frågetecken är inom skatte- och socialförsäkringsområdet. För att besvara utlandssvenskarnas frågor kommer skattejurister med inriktning på global mobilitet från Grant Thornton att delta senare i höst. De kommer att kunna besvara frågor som handlar om hur man ska förhålla sig till olika skattesystem om man vill bo halva tiden utomlands, hur lång tid man kan vistas i Sverige utan att

anses återflyttad hit skattemässigt och dessutom reda ut vad ”stadigvarande vistelse” innebär. Vilka rättigheter och skyldigheter har jag som utskrivna i förhållande till det svenska socialförsäkrings-systemet, och varför har jag inte rätt till full svensk socialförsäkring när jag betalar SINK, är ytterligare frågor som kommer att kunna besvaras.

Ett av Svenskar i Världens inplanerade Livefikor vänder sig specifikt till internationella familjemedlemmar, och kommer att hållas på engelska. Det är advokat Tove Sjövall från Advokatbyrå Tove Sjövall som kommer att förklara grunderna i svensk familjelagstiftning och ge exempel på hur svensk lag appliceras när det kommer till giftemål, skilsmässa, dödsfall och arv då det finns familjemedlemmar som kommer från ett annat land som berörs.

Responsen har varit väldigt positiv, vilket såklart är roligt. Trycket på att få ställa sina specifika frågor till experterna är stort, och vi är väldigt glada över att kunna skapa en arena exklusivt för våra medlemmar att få svar på sina funderingar. I de fall där experterna behöver djupa i frågan finns det möjlighet att som medlem i Svenskar i Världen få rabatt på deras tjänster, berättar generalsekreterare Cecilia Borglin.

Svenskar i Världen är en ideell och politiskt oberoende organisation som arbetar för att stödja utflyttande och återvändande svenskar. Organisationen är också en remissinstans och bedriver påverkansarbete till nytta för de 660 000 svenskar som arbetar, studerar eller bor utomlands. Organisationen utger utmärkelsen Årets svensk i världen. Mer information på www.sviv.se. Svenskar i Världen finns även på Facebook, Instagram, Twitter och LinkedIn.

Ny Sverigepublikation

Sverige – Långt ifrån lagom är en ny och bildrik publikation från Svenska institutet (SI). Publikationen ger en glimt av Sverige genom att belysa några av de fakta, berättelser och milstolpar som format landet. Här möter du Sverige från midvinter till midsommar, från jämlikhet till tryckfrihet, från demokrati till spelindustri.

Sverige – Långt ifrån lagom består av 12 kapitel som täcker allt från historia, mat och traditioner till den svenska samhällsmodellen, jämställdhet och hållbarhet. Bilder, infografik och tidslinjer förtydligar och ger liv till berättelserna om landet. Publikationen finns på svenska, engelska, tyska, spanska,

ryska och koreanska och kommer även på arabiska och franska. Du kan själv ladda ner den i pdf-format i olika språkversioner på www.sharingsweden.se.

Vill du beställa den på svenska, kontakta:

- order@si.se – om du undervisar vid ett universitet i utlandet
- lars.bergman@sverigekontakt.se – om du undervisar på en skola/skolförening i utlandet.

I det bokpaket som Sverigekontakt skickade ut i november finns publikationen med, så många har redan fått den.

Vid beställning uppge din mejladress, ditt telefonnummer, adressen till ditt lärosäte/din skola eller skolförening.

Text: Charlotta Johansson, SI

Sverige – Långt ifrån lagom

Författare: Emma Robertson

Redaktör: Rikard Lagerberg

Bildredaktör: Mona Loose

Antal sidor: 96

© Svenska institutet, 2021

Sverige – basfakta

Läge:

Norra Europa

Huvudstad:

Stockholm

Tidszon:

Greenwich Mean Time (GMT) +1, eller Central European Time (CET).

Befolkning:

10,5

miljoner, eller 0,14 % av världens befolkning.

87 %

av befolkningen bor i tätorter.

Befolkningstäthet:

25

personer per km², jämfört med genomsnittet i EU som är över 100. Ungefär 97 % av landytan är obebudd.

Förväntad livslängd:

Kvinnor

84

år

Män

81

år

Svenska institutet (SI) är en myndighet med uppdrag att skapa intresse och förtroende för Sverige utomlands. Vi arbetar med Sverige-främjande, samarbete i Östersjöregionen och global utveckling. SI har det övergripande ansvaret för svenskundervisningen i utlandet, främst på universitetsnivå. www.si.se

Trettioåriga kriget

Ert intresse för Gustav II Adolf och det trettioåriga kriget är stort med tanke på alla uppskattande e-brev som jag får. Denna gång berättar jag en liten legend från orten Dinkelsbühl som ligger i norra delen av Bayern i södra Tyskland.

Bild 1. Gustav II Adolf som reklam för ett matfett, Palmin, och under honom ett försök att skildra hans död.

Belägringen av Dinkelsbühl. Året är 1632 och det är vår när Gustav II Adolfs armé kommer till kejsarstaden Dinkelsbühl för att erövra, plundra och ödelägga den. Befälhavare för trupperna var överste Klaus Dietrich von Sperreuth, en legosoldat som stred där han tjänade mest pengar som så många andra under det trettioåriga kriget.

Dinkelsbühl hade hittills blivit skonad. I resten av landet var befolkningen plågad. Hela byar jämnades med marken, flickor och kvinnor blev illa behandlade.

”Svenskarna kommer!” ropade vakten uppe i vaktornet. Dinkelsbühl var en rik stad. Invånarna kom i panik och de kunde inte tänka klart, vissa blev som förlamade säger legenden. Borgmästaren var en handlingarnas man och sammankallade sitt råd och de överlade – utan att komma till en slutsats vad de skulle göra.

”Vi är förlorade. Svenskarna är överväldigande. Vi kommer inte att kunna försvara vår stad”, lär borgmästaren ha sagt.

Svenskarna marscherade upp framför stadsmuren. Vakterna på vaktornen rapporterade att svenskarna hade omringat staden, belägringen var total. Ingen kom varken in eller ut från Dinkelsbühl. Borgmästaren

och rådet tittade bestörta på varandra. De visste att Dinkelsbühl skulle följa alla andra städer och byar som hade förstörts i detta krig.

Bild 2. En dekal i samband med 350 årsdagen av belägringen.

En liten delegation från svenskarna var på väg till stadskärnan och krävde att få träffa borgmästaren.

”Ge oss din stad! Du vet mycket väl att du inte har något annat val!”, sa den svenske officeren uppe från hästryggen.

”Tänk om vi vägrar?” frågade en av rådsmedlemmarna. Den svenske officeren

stirrade på honom och sade med ett flin:

”Du vet mycket väl att du inte kan göra det. Vi kommer att erövra din stad, vare sig du vill det eller inte. Det spelar ingen roll om du ger oss nycklarna till stadens port eller inte. Men det är fördelaktigt för dig om du lämnar över stadsnyckeln till oss frivilligt.”

Några av rådsmedlemmarna funderade på att döda den svenska delegationen. Den svenske officeren fortsatte med samma flin på sina läppar: ”Du vågar inte döda oss. Vi ger dig en timme till, sedan ger du vår befälhavare nyckeln till stadporten!”

”Vill ni ha våra pengar, ädelsaker och varor?” frågade borgmästaren. ”Du kan få det om du skonar oss!”

De svenska mannarna svarade inte på den frågan för de visste att de strax skulle fylla sina fickor med allt som de ville ta med sig innan de brände ner Dinkelsbühl. Invånarna i Dinkelsbühl visste direkt att den här situationen bara kunde sluta med död och en askhöj till stad.

Under tiden hade Lore, en ung kvinna från Dinkelsbühl, klivit upp på stadsmuren för att kunna se svenskarnas armeläger. Borgmästaren klev fram till den andlöst tysta folkmassan och sa till dem:

”Vår situation är hopplös! Vi har inga medel att skydda oss från dessa svenskar. De kan inte avskräckas från att förstöra vår stad och döda oss och våra kvinnor och barn.”

Den unga kvinnan, Lore, sökte och fick borgmästarens blick. Borgmästaren frågade: ”Jaha, vad kan du göra?”

Lore svarade: ”Ge mig alla Dinkelsbühls barn. Jag skulle vilja ta med dem till svenskarna. Vi kommer att be dem att skona oss. Jag tror att svenskarnas befälhavare kan bli mjukare och medgörlig av barnen.”

”Nej”, sade en av rådsmedlemmarna, ”det är för riskabelt. Du kommer inte att få våra barn!”

”Jag vet att det är riskabelt, men ni kommer att förlora era barn om vi inte gör något!” sade Lore.

”Hur mycket tid har vi kvar?” frågade rådsmedlemmarna.

”Mindre än en halvtimme”, sa borgmästaren. ”Snälla låt mig försöka,” bad Lore.

“Det är det enda alternativet vi har kvar. Om vi inte gör något kommer vi definitivt att förlora allt.”

“Ja, för hit alla barn. Men du vet vad som händer med dig om din plan misslyckas. Då kommer svenskarna att döda dig och alla barnen.” sade borgmästaren.

Bild 3. Ett bokmärke med Gustav II Adolf, hans dräkt har försetts med glitter.

Kan Dinkelsbühl skonas? Tidsfristen på en timme var nästan över. Svenskarna gjorde sig redo och ställde upp sig i stridsformation runt stadsmuren. “Titta”, sa en svensk legosoldat till sin befälhavare. “Vad är det?”

Stadsportarna öppnades. En ung kvinna med barn kom ut genom porten från staden och gick mot det svenska lägret. Sjungande och vädjande, händerna höjda i bön till himlen, bad de svenskarna om nåd.

“Vad ska du göra?” frågade en av legosoldaterna sin befälhavare. Legosoldaten kände hur hans hårdhet och grymhet försvann.

Den svenske översten von Sperreuth sade “Jag kan inte göra någonting. Dessa barn har mjukat mitt hjärta”.

Överste von Sperreuth blev rörd till tårar och lovade att inte bränna ned staden på villkoret att man i evinnerliga tider skulle fira svenskarnas mildhet. Borgmästaren och rådmännen stod på stadsmuren och visste inte vad som pågick. Barnen med Lore och svenskarna rörde sig fridfullt framför stadsmuren.

“Det ni män i Dinkelsbühl inte har åstadkommit, har den här unga kvinnan och dessa barn åstadkommit. Jag ska skona er stad och ni skall i all framtid hedra Lore och barnen!”, ropade översten till borgmästaren.

Den svenska truppen lämnade Dinkelsbühl för att plundra på annat håll. De boende i Dinkelsbühl håller sitt ord, lika som Gustav II Adolfs trupper, de firar än i denna dag svenskarnas mildhet när de skonade staden. Nästa historiska fest börjar den 15 juli 2022 och pågår under en hel vecka.

Hur de firar kan ni lättast se på – Kinderzeche Schwedenlager frei sein in Dinkelsbühl 2014 – på YouTube. Ni finner även Lore med alla barnen framför Gustav II Adolfs trupp, ta er 5 minuter och titta ... På filmen är den övervägande färgen blå/gul, det är flaggorna, det är huvudbonaderna, hästtäckan med tre kronor i gult och blått mm. Om man tar en skolplansch från tyska skolan med legoknekter som plundrar och härjar återkommer dessa båda färger på uniformerna. Gult och blått är helt dominerande.

Denna kulturella fest som tillägnas alla barn och de ”milda” svenskarna blev 2016 utsett av ”Deutsche UNESCO” till ett Kulturarv (Immateriellt). Finns det något mer svenskt minnesmärke som har blivit skyddat av annat land som ett kulturarv?

Bild 4. (se ovan). Det är på det här viset vi svenskar var under det trettioåriga kriget, utom i Dinkelsbühl när alla barns ögon gjorde översten mild som han säger på filmen när han får den lilla gossen upp på sin häst.

Det var en berättelse från det trettioåriga kriget och de hemska mannarna från Gustav II Adolfs armé, alla barnen med Lore från Dinkelsbühl och löftet att i evinnerliga tider fira svenskarnas mildhet.... och allt har blivit ett UNESCO-kulturarv.

Denna gång avslutar jag med ytterligare en skolplansch från Tyskland (se nedan bild 5). Den är från 1950-talet och skall ge en bild av vardagen under det trettioåriga kriget.

Hälsningar från Sven Vindelstam

En Sverigefrämjare

Text: Eva Hedencrona

Borta bäst, men hemma bättre

Tatiana Konopleva, lärare i svenska på Nordliga Arktiska federala universitetet i Archangelsk och på Sankt Petersburgs Statliga universitetet i St Petersburg, samt författare till ett läromedelspaket i svenska som andraspråk för den ryska marknaden.

Om man bor i en stad som är belägen vid floden Norra Dvinas utlopp i Vita havet och staden har det vackra namnet Archangelsk, då är det klart att man trivs och inte vill flytta därifrån. Om man bakar kanelbullar varje vecka och kan laga samtliga rätter på ett svenskt julbord, ja då betyder Sverige säkert en hel del.

Tatiana Konopleva bor med sin familj i staden med det vackra namnet, hon bor nära sina föräldrar och vill inte lämna staden när de finns där. Men det går inte en dag utan att hon tänker på och arbetar med Sverige. Och så har det varit i nästan 25 år.

År 1996 började Tatiana plugga engelska på Pomor statliga universitet i sin hemstad. "Det blev just engelska, för det var det jag kunde", berättar Tatiana. Föräldrarna var naturvetare men det passade inte, utan det var språk som valet föll på. I årskurs 3 måste Tatianas grupp och alla andra språkgrupper välja till ytterligare ett språk, men det blev inte mycket av ett val. Tatiana och hennes klasskamrater blev placerade i svenska som andraspråk. Ganska snabbt blev hon bäst i klassen och kanske berodde det på att svenska var så roligt. Läraren från Sverige använde moderna metoder. Klassen fick diskutera och prata i stället för att arbeta med översättning. "Tänk då kunde jag inget om Sverige, jo jag kände till ABBA men det var allt", säger hon.

Efter två års svenska på universitet blev det sommarkurs på Geijerskolan i Värmland och efter examen fick Tatiana ett stipendium på sex månader för att studera på Sigtuna folkhögskola. Nu blev det många erbjudanden. För Tatiana fick samtidigt jobb som lärare i svenska på universitet och möjligheten att förlänga sin vistelse i Sigtuna med ytterligare ett halvår. Det löste sig. Tatiana stannade ett år i Sverige och började sedan arbeta som lärare. Tiden i Sverige betydde mycket, det var första gången hon bodde med personer hon inte kände och nu var det gemensamma språket svenska. Kurskamraterna kunde inte engelska så det var inget alternativ. Det var skola

hela dagarna; svenska, engelska, so-ämnen men faktiskt också matematik, vilket var bra, tycker Tatiana. När hon var ledig åkte hon ibland till Arlanda för att titta på flygen, något kanske var på väg österut?

Situationen på universitetet hade förändrats något när hon kom tillbaka från Sverige och nu blev det mycket engelska.

Svenska som ämne erbjuds inom filologi men också inom internationella relationer. Det finns också möjlighet att erbjuda svenska som valfritt ämne och 2015 konstruerade Tatiana ett sådant: Svenska, svensk kultur för nybörjare. Det blev en populär kurs med ca 40 deltagare som lärde sig att prata lite samtidigt som de fick mycket information om Sverige. Fyra gånger hann hon ge kursen innan mammaledigheten tog över och hon hoppas kunna undervisa grupper som dessa när hon är tillbaka på jobbet. Idag har Tatiana lyckats få plats i en kurs i svenska på ett universitet i St Petersburg eftersom det saknas lärare där. Kursen sker via nätet och under tiden har Tatiana ordnat barnpassning.

När man som Tatiana arbetar på ett universitet i Ryssland har man bara sitt arbete för en begränsad tid, i Tatianas fall är det ungefär två år, sedan måste man bevisa att man är aktiv inom sitt ämne. Det innebär att man åker på konferenser, skriver artiklar, ser till att eleverna får priser, att man på något sätt utmärker sig.

Tatiana har bland annat skrivit en omfattande artikel om Findus och Pettson och hur man genom att läsa dessa böcker kan lära sig om svensk kultur. Just nu arbetar hon på en text om barnböcker med jultema. Hon har konto på Nextory och har läst 39 böcker på temat. Samtidigt med svenskundervisning och bullbak går Tatiana en PhD-utbildning i psykologi och där skriver hon också artiklar. Hon förklarar att psykologi kändes som ett naturligt val av ämne eftersom hon så många gånger har fungerat som psykolog för sina studenter. De har säkert också uppskattat henne mycket eftersom hon idag i princip har kontakt med alla sina gamla studenter. De hör av sig när de behöver tips om läromedel och

stipendier och allt annat man kan behöva veta när man är ny lärare. Anna i Moskva som skriver i detta nummer av Sverigekontakt (se sid 41) är en av Tatianas tidigare elever.

Så, undervisning i Archangelsk, både på universitet och faktiskt också privat, undervisning i St Petersburg, nätverkande med gamla studenter, Ph.D-utbildning och artiklar i massor. Räcker det inte? Nej det gör det inte. En gammal dröm för Tatiana har varit att skriva läromedel och nu gör hon det i samarbete med Sverigekontakt. En bokserie i svenska som andraspråk inom det allmänna skolsystemet i Ryssland. Varje kväll när barnen sover sitter hon och skriver om "en och ett", om skolutflykter till Astrid Lindgrens värld, om ungdomar som spelar dataspel och äter pizza och kanelbullar. Det blir lektion efter lektion som till sist formar ett kapitel. I Ryssland måste ett läromedel skrivas efter vissa givna ramar, hela paketet dvs. alla böcker för samtliga årskurser inklusive lärarhandledningar och digitalt material måste vara helt klart och upptryckt innan det kan godkännas av en kommitte. Bli materialet inte godkänt får författaren och förlaget bakläxa och måste revidera. Det är med andra ord en riktigt lång resa från första bok till sista produkt. För svenska som andraspråk handlar det om fem årskurser totalt. Det är inget som avskräcker Tatiana, hon verkar snarast glad över att det är så mycket att göra.

"Sverige och svenska är underbart", säger hon och som svensk går det inte annat än imponeras av henne. Hon kan mer eller mindre allt om Sverige och hon talar svenska bättre än en infödd. Hur är det ens möjligt?

Svensk landskapsarkitekt hyllas i Slovakien

Vem var Carl Gustav Swensson och vad tog honom till Žilina i nordvästra Slovakien 1891? Frågorna var många när ambassaden i Wien i våras mottog ett brev från organisationen Servare et Manere med planer på att uppmärksamma en för oss hittills okänd svensk som, skulle det visa sig, också var verksam i Österrike.

Ett drygt halvår senare hade Sveriges ambassadör i Slovakien, Annika Markovic, det stora nöjet att tillsammans med Žilinas borgmästare och Slovakiens ambassadör i Sverige inviga ett futuristiskt monument till minne av Swensson i en park uppkallad efter densamme. Monumentet står nu inte långt ifrån den ursprungliga parkanläggningen som Swensson projekterade vid en textilfabrik i utkanten av staden, varav det idag bara återstår några enstaka träd.

Carl Gustav Swensson föddes 1861 i Jönköping och flyttade som tjugooåring till Tyskland för att under resten av sitt arbetsliv ägna sig åt uppförandet av trädgårds- och parkmiljöer i Centraleuropa. Förutom i Tyskland och Slovakien var den svenska landskapsarkitekten verksam i Österrike, Tjeckien, Slovenien, Schweiz, Polen och

Kroatien. Swensson dog 1910 i Wien, där det också finns ett par trädgårdar och parker som än idag vittnar om hans arbete. Det knappt fem meter höga monumentet i Žilina designades av arkitekten Marek Sobola med bergsmassivet utanför staden som förlaga. Betongkonstruktionen är täckt av grön vegetation av samma typ som återfinns i de omgivande omfattande skogarna. En intressant detalj är den tidkapsel som under hösten gjutits in i monumentet med föremål från nutiden och skriftliga budskap till kommande generationer från Sveriges ambassadör i Slovakien och Slovakiens ambassadör i Sverige.

Parken som omger monumentet är av litet slag men med stora ambitioner. Ett flertal informationsskyltar har satts upp som beskriver den tidigare parkanläggningen och Carl Gustav Swenssons liv i både text (delvis på svenska) och bild. Det har också tillverkats en bänk av samma typ som de bänkar Swensson använde i den ursprungliga parkmiljön.

Under invigningsceremonin i strålände oktobersol planterades också tre Ornäs-björkar – Sveriges riksträd sedan 1985 efter utnämning av Sveriges Stadsträdgårdsmästare. Dagen till ära gav det slo-

vakiska postverket ut ett särskilt frimärke till Carl Gustav Swenssons minne. Listan över finurliga kringaktiviteter och projekt kan göras lång. Parken och monumentet har numera en egen hemsida: <https://swenssonpark.sk/>. Arkitekten Sobola och organisationen Servare et Manere nöjer sig inte med projektet i Žilina, de har nu idéer om att genomföra ett liknande verk i Swenssons födelseort Jönköping.

Att en för oss tidigare okänd svensk medborgare lämnade ett sådant starkt intryck på en stad i nordvästra Slovakien är inspirerande för ambassadens fortsatta arbete i landet. Det får oss också att undra vilka andra dolda skatter som gömmer sig i våra länders långa och rika historia!

Text: Samuel Ulfgard. Foto: Lukáš Macek

Augustikonferensen via länk i september

Årets Augustikonferens ägde rum på en lördag, under en halvdag i september med över hundra deltagare som deltog via länk, med andra ord var nästan inget som vanligt. Konferensen inleddes med ett gruppmingel och efter långt övande på att mötas via Zoom eller Meet eller på något annat digitalt sätt innebar det inga som helst problem. Förutom att det hade varit roligare att ses på riktigt.

Talarna och föredragshållarna var också duktiga på att prata utan närvarande publik. Det blev korta och effektiva inslag som passade lyssnarna. Först ut var Per-Olov Ottosson från Skolverket som hälsade alla välkomna till den digitala konferensen. Han nämnde att en av effekterna av pandemin är att den påverkat utbildning och man därför måste arbeta med att få tillbaka eleverna till skolan. Annika Simonsson-Bergqvist, ordförande i SUF (Svensk Utlandsundervisnings Förening), berättade för nytillkomna utlandslärare att SUF är en intresseorganisation för svenska utlandsskolor och skolföreningar som anordnar svenskundervisning och svensk undervisning. Man stöttar både praktiskt och ekonomiskt.

Den fortbildande delen av programmet

stod Lena Göthe för med sin föreläsning om kollaborativt lärande. Hon poängterade att om förbättringar inom förskola/skola ska komma till stånd måste lösningar skräddarsys för varje enskild verksamhet. Och skräddarna är i detta fall lärare, rektorer samt övrig personal.

Det finns två begrepp; kollegialt lärande och kollaborativt lärande och det är inte helt solklart var gränsen går och vari skillnaden ligger. Enligt Skolverket är kollegialt lärande ett samlingsbegrepp för strukturerat och gemensamt arbete kollegor emellan. Man lär av varandra; både praktiskt och teoretiskt. Fokus ligger på att utveckla elevers lärande och vi kan ta del av detta genom t.ex. klassrumsobservationer, auskultationer och samtal. När det kollegiala lärandet utvecklas till ett mer regelrätt samarbete så övergår det till att kallas kollaborativt lärande. Lena Göthe gav inga konkreta exempel, men kanske kan det vara så att en grupp lärare som byter erfarenheter lite då och då kommer fram till att eleverna har svårt att samla, sovra och sammanställa information, dvs. svårt med läsning. Då har man identifierat ett problem som man avser att lära sig mer om tillsammans med kollegor. Arbetet är långsiktigt och ska ske på skolan. Arbetet är också i ständig process;

man utarbetar och utvecklar metoder som prövas i klasserna och som sedan utvärderas och anpassas efter elevernas behov. Strukturen för det kollaborativa arbetet är tydlig, det är förankrat i beprövad erfarenhet och forskning. Arbetet är dokumenterat och ledningen är med. En viktig fråga är hur, i detta fall läsning, påverkat måluppfyllelsen bakåt i tiden och hur det kollaborativa lärandet kan påverka elevernas kunskap i positiv riktning. (Detta är en tolkning av mig – hör gärna av er om jag har fel!)

Efter lunch fick deltagarna veta att Skolverkets webbplats har uppdaterats och det är nu mycket lättare att hitta där. Man har också på uppdrag från regeringen tagit fram Utbildningsguiden där man får information och vägledning inför val av utbildning. Där kan man få automatiska svar om behörighetskrav och enkelt räkna ut sitt meritvärde.

Nästa programpunkt var hur pandemin påverkat utlandsundervisningen och om det skrev Per-Olov Ottosson i förra numret av Sverigekontakt (nr 3, 2021). Dagen, som varit både lyckad, innehållsrik och effektiv avslutades med gruppdiskussioner kring fjärrundervisningen.

Text: Eva Hedencrona

Skolföreningar, välkomna att söka stipendier hos oss!

Stipendiefonden för Svensk Utlandsungdom delar årligen ut bidrag till svenska skolföreningar utomlands som bedriver undervisning i kompletterande svenska. Utdelade medel ska främst användas för att köpa in läromedel, böcker eller annat studiematerial men förra läsåret delades även ett extraanslag ut till digitaliseringsprojekt.

”Bidragen är till för att uppmuntra de svenska skolföreningarna att fortsätta att utveckla sin verksamhet även i dessa svåra tider, när det på många håll i världen varit svårt att samla och bedriva undervisning på plats. Skolföreningarna arbetar ofta med begränsade resurser, men de betyder så mycket för elevernas möjligheter att upprätthålla svenska språket och kulturen.”
Karin Ehnbohm-Palmquist,
Stipendiefondens ordförande

Välkommen med er ansökan på www.stipfond.se. Ansökan för läsår 2022/2023 öppnar den 1 februari 2022 och stänger den 30 april.

Utblick Finland

Jag längtar till Göteborg

Det är en solig novemberdag då vi firar Fars dag hösten 2021. Min lilla familj tar en söndagspromenad i Runsala, en naturskön ö och ett friluftsområde där naturen är mycket speciell för finska förhållanden, med bland annat stora inslag av ek. Speciellt på veckosluten besöks ön flitigt av åbobor som vill njuta av den härliga naturen. Här finns massor av naturstigar, en lång strandpromenad och stora 1800-talsvillor att beundra. Till slut går vi en liten runda i Åbo universitets botaniska trädgård.

I mina tankar vandrar jag tillbaka till år 2013 då jag fick tillbringa fyra veckor i Göteborg och jobba för Riksföreningen Sverige-kontakt. Även då vistades jag i Botaniska trädgården som i Göteborg är ett av mina favoritställen. Den är ju väldigt stor jämfört med den vi har i Åbo men värda ett besök är de båda två. Hösten var väldigt vacker och varm 2013 och jag njöt enormt av all

den tid jag hade bara för mig själv.

Efter att ha jobbat på Dicksonsgatan en månad blev jag ombedd att skriva i den här tidningen. Under åren har jag skrivit mycket om den finska skolan och lärararbetet. Så småningom har lärararbetet förändrats på många sätt, bland annat så att vi måste hela tiden rapportera och dokumentera mer och mer. Mindre tid går åt att planera undervisningen och utveckla den. I och med den förlängda läroplikten blir utbildningen ännu dyrare för kommunerna och lärarna får tackla helt nya problem. Efter coronapandemin och distansundervisningen är många lärare utmattade eller t.o.m. utbrända.

Under de här åren har jag också fått följa min dotters skolgång. Hon började skolan 2014 och går nu i åttan på högstadiet. För det mesta har jag som förälder varit nöjd med grundskolan men visst har vi också fått uppleva några av de negativa tendenserna som pågår. Att studera valfria språk är tyvärr inte trendigt numera, och i min dotters skola

fanns det inte tillräckligt med elever som valde att läsa tyska så det blev ingen grupp. Hon som gärna skulle läsa språk får delta i en valfri kurs i matlagning i stället. Det är nog roligt för henne och underlättar veckan då det inte finns några läxor i ämnet eller ordprov att läsa till men i framtiden kommer vi nog att lida av bristen på språkkunniga arbetare.

Nu i november när dagarna blivit kortare och det finns ganska få stunder då man får njuta av solen önskar jag precis som många andra att världen snart skulle öppna sig. Jag längtar till Sverige och speciellt till Göteborg och hoppas kunna delta i svensklärares sommarkurser. Det är alltid lika givande att umgås med svenska bekanta och lära sig mera om Sverige, ett land som alltid känns på samma gång bekant och kärt och nytt och spännande.

Tack för de här åren och ha en härlig jul!

Text: Johanna Savolainen

Botaniska trädgården i Göteborg

Tyska jultraditioner

Jultraditioner är ett vitt begrepp som omfattar inte bara juldagarna utan startar långt innan och klingar av någon gång i januari. I Tyskland börjar förberedelserna med att man bakar! Vi i Sverige bakar småkakor hela året för att kunna fika ordentligt året runt. Men inte så i Tyskland. Där bakas traditionellt småkakor inför advent- och jultiden. Småkakorna går under begreppet "Weihnachtsgebäck" alltså julsmåkakor och man bakar stora mängder och massa olika former under några veckor varje år.

Är man riktigt duktig bakar familjen också sin egen "Stollen" någon gång i mitten eller slutet av november. Stollen görs av en vetedeg med mycket smör och gärna torkade frukter, framförallt russin, i. Dessutom kan man tillsätta marsipan eller vall-mofrön. Den bakas ut i form av en limpa och när den är färdigräddad strör man på riktigt mycket florsocker. Sen bör "limpbullen" vila några veckor så att alla smaker kan mogna. Många har säkert hört talas om "Dresdner-Stollen" och sedan 1996 är den beteckningen skyddad och det är bara bagare och konditorer i Dresden som får sälja sin stollen under den beteckningen.

En annan tidig jultradition är alla "Weihnachtsmärkte" julmarknader, som dyker upp mitt i de flesta samhällen och städer. De kan hålla på i allt från någon helg till flera veckor med start före första advent och kanske sluta någon gång i början av januari. Julmarknaderna är mycket populära. Dit går man med familjen för att åka karusell och äta kanderade äpplen och kanske en och annan korv eller väffla. Dit går arbetskompisarna efter jobbet och dricker "Glühwein", glögg, som en julig afterwork. Dit kommer alla turister för att köpa julklappar i den perfekta julmiljön. Förutom presentartiklar av alla slag kan man till exempel köpa köksredskap, leksaker, garner och pysselmateriäl. På julmarknaderna finns också lokala förenings stånd som säljer lotter eller produkter föreningsmedlemmarna har pysslat tillsammans för att stödja föreningens ekonomi. Det luktar gott och luften vibrerar av julstämning och julmusik. Det är verkligen härligt att få strosa mellan stånden och kastas rakt in i julkänslan. Vi får väl se hur det blir i år med eventuella restriktioner pga pandemin. En del julmarknader har redan ställts in och andra öppnar bara för besökare som antingen är vaccinerade eller är friska igen efter att ha haft covid, allt naturligtvis

belagt med officiella intyg.

Mitt i allt detta kakätande och julmarknadsbesökande dyker Nikolaus-dagen upp 6 december. Nikolaus var en biskop som levde och verkade ca 300 år efter Kristi födelse. När han vigdes till präst gav han bort sin ärvda förmögenhet till de fattiga. På kvällen innan Nikolaus-dagen ställer barnen ut sina stövlar framför dörren. Nästa morgon har Nikolaus varit där och lagt i små gåvor, t.ex. chokladtomtar, Schoko-Nikoläuse. Dessutom besöker Nikolaus naturligtvis också lekskolor och julmarknader den dagen. Han ser ungefär ut som vår tomte, men med en biskopsmössa och en biskopsstav i handen.

När så då äntligen, eller för de flesta "ojdå redan", juldagarna står för dörren så lägger sig ett lugn över alltihopa. I Tyskland är julen förknippad med stillhet och högtidlighet. De flesta firar med familjen. På julafton är det fortfarande vanligt att "Christkind" alltså Jesusbarnet kommer på julafton och bakom stängda dörrar klär granen och lägger klapparna på plats. När allt är klart så ringer en liten klocka och då får barnen komma in och beundra allt och sen också öppna julklapparna. Hos andra familjer är det en traditionell tomte som dyker upp och delar ut julklapparna. Man dansar absolut inte kring granen utan sjunger julsånger tillsammans, barnen spelar kanske upp något på flöjt eller läser upp juldikter eller så spelar man sällskapsspel. I många familjer hör också ett kyrkobesök till jultraditionerna. Många går i "Christmette" midnattsmässan, sent på julaftonskvällen. I den katolska kyrkan som ligger i vårt kvarter möts kyrkobesökarna utanför kyrkan av en blåsenssemble som spelar "Stilla Nat" när mässan är slut. Det är en mycket speciell stämning att mitt i mörkret på julaftonsnatten höra just de tonerna smyga fram överallt.

Julmaten då? På julafton är det många som bara äter något enkelt eftersom de har stressat tillräckligt med att fixa allt runtomkring. Så då kan det mycket väl bli wienerkorvar med potatissallad. Det gör mig riktigt ledsen som svensk att det ska vara julaftonsmat. För oss är ju julafton så innerligt förknippat med julbord, fint porslän och levande ljus. Inte korv och potatissallad i kökslampans sken. Men på juldagen, då händer det. Då är det i många familjer dags för det stora frosseriet: en traditionell "Weihnachts-

gans" en helstekt julgås, med rödkål, kastanjer och "Knödel" små kokta bollar av kokt och riven potatis eller bröd. Eller så äter man "Karpfen" karp eller helstekt kalkon eller fondue. Man dukar fint och äter tills man nästan spricker. Ett alldeles normalt julbeteende helt enkelt. Juldagarna förlöper också därför i stillhet eftersom alla affärer är stängda från klockan 14 på julafton. I många förbundsrepubliker är det också förbjudet att ha dansställen eller arrangera konserter under dessa stilla dagar.

Sen kommer trettonhelgen. Då firar vi ju att de tre vise männen, ledda av en stjärna, kom fram till Betlehem för att ge sina gåvor till den nyfödde Jesus. I Tyskland skickar de katolska kyrkorna vid den här tiden ut små grupper av barn och ungdomar, som kallas "Sternsinger" stjärnsångare. De är utklädda till de tre vise männen och går runt i hemmen och sjunger, ber och läser upp dikter. När de går igen så skriver de ovanför dörren: C+M+B, Kristus mansionem benedicat, Kristus välsigna detta hem. Dessutom samlar Sternsinger också pengar till välgörande ändamål. Jag antar att nu under pandemin lär de få stå utanför och sjunga och be iförda munskydd.

Jultraditioner är precis som allt annat något föränderligt. Att man äter gås och karp på jul är kanske bara en förlegad bild av julfirandet. Jag känner ingen som gör det. Det ska bli spännande att se hur traditionerna kommer att se ut om några år. Vilka traditioner överlever klimatförändringarnas tid? Och som ni vet, så tror jag att det kommer att ta tid tills Tyskland förändras sig. Med tanke på våra jultraditioner kanske det för en gångs skull är något positivt.

Text: Joanna Michel

”JOLKA”

– FRÅN ETT TRÄD TILL EN FEST

Snart är det dags för årets största helg i Ryssland, nämligen nyår. Fram till år 1917, då Oktoberrevolutionen ägde rum, ansågs julen spela den viktigaste rollen bland helgdagarna, men så småningom förflyttades firandet till 31 december, och därmed blev julens klassiska traditioner till nyårsfirandets nya ritualer.

Inget nyårsfirande i Ryssland kan ske utan dess viktigaste begrepp: ёлка (uttalas som ”jolka”), som har två betydelser i ryska: julgranen samt firandet för barn som anordnas av olika organisationer. Men hur kunde ett träd förvandlas till en fest? För att få svaret på denna fråga måste man göra en tidsresa och förstå hur nyårsfirandet uppstod och växte i Ryssland.

Det ryska nyårsfirandet är starkt förknippat med tsar Peter den store. Det var han som efter den europeiska förebilden befallde att året skulle börja 1 januari i stället för 1

september. Till det allra första firandet, som inträffade år 1700, beordrade han att pynta fasaderna med grenar av barrträd.

Det var dock inte många som följde förordningen, och efter Peter den stores död fanns det i princip bara krögare som ivrigt fortsatte att pynta sina portar med granar. Det blev så utspritt att trädet kom att associeras med berusning. ”Att gå till Jolkin” kom att betyda ”att bli full”.

Det skulle ta granen nästan 150 år att etablera sig som en obligatorisk gäst i ryska hem och flytta in i husen.

De första dekorerade julgranarna började dyka upp i Ryssland först på 1800-talet. Det var tyskarna som var bosatta i Sankt Petersburg som tog med sig denna tradition från sitt land. Då handlade det mest om en liten gran som fick stå i hörnet under en duk fram tills husvärderna plockade bort duken och visade det lilla trädet för sina familjemedlemmar och eventuella gäster.

1817 anordnade Rysslands blivande kejsarinna Alexandra Feodorovna, gift med tsar Nikolaj I, en liten julfest för sin familj. Elva år senare hade hon en liknande fest

i en större skala: på några bord hade hon låtit ställa en liten gran med några presenter både i och under. Sådana firanden var dock snarare undantag, och allmänheten var i stort sett omedveten om denna tradition. Till och med den kände ryske poeten Alexander Pusjkin fick aldrig uppleva det som för dagens barn är en självklarhet: i hans krets var det fortfarande vanligare med maskerader och baler.

Först på 1840-talet nämns de första julgranarna i tidningarna som ”enligt en tysk sed” skulle pyntas med de finaste banden, de vackraste äpplena och de godaste vindruvsklasarna. Därtill kom också levande ljus och olikfärgade lyktor. Seden fick en snabb spridning, och redan 1848 beskriver den berömda ryske författaren Fjodor Dostojevskij en pyntad julgran som något allmänt känt.

Dock var ryssarna inte speciellt förtjusta i de små granarna som var typiska för tyska hem. I Sankt Petersburg ville man mest skryta och därmed började man tävla om att ha den tjockaste och rikast pyntade granen, så att de mest välbärgade medborgarna satte igång med att till och med hänga ädelstenar, dyrbara smycken och värdefulla tyg på sina granar.

Bland bönderna var julgranen inte lika populär, delvis för att de inte umgicks med européerna i lika stor utsträckning och därför inte följde modet på samma sätt. Dessutom saknade de pengar för att köpa dyra juldekorationer.

Allting förändrades efter oktoberrevolutionen som ägde rum 1917. Många tror idag att sovjetledningen var strikt emot allt som hade med de gamla kyrkliga helgerna att göra. Desto mer förvånande känns faktumet att självaste Lenin såg till att bevara julfirandet i det sovjetiska Ryssland, dock i en lite ändrad form. Kommunisterna ville helst beröva firandet dess religiösa betydelse och bara ha kvar den estetiska sidan: julgranen och festligheterna kring den.

Trots att Lenin propagerade för julgranen började den snart att glömmas bort, fast detta berodde inte så mycket på förbud,

utan snarare på den övriga ekonomiska situationen i Ryssland: man hade helt enkelt inte råd att skaffa julgranar och anordna ett riktigt firande åt sin familj.

1922 var året då kampanjen på att förvandla den kristna traditionen till den kommunistiska helgen tog fart på riktigt, dock utan någon framgång, så när Stalins kom till makten blev julgransförsäljning förbjuden och firandet olagligt. Först 1935 återupptogs den gamla traditionen. Anledningen var enkel: en av de högt uppsatta kommunisterna lyckades att övertya Stalin om att det gick att använda julgranen i propagandasyfte. Under tsartiden var det nämligen bara de rikare som fick fira stort, men nu handlade det istället om rättvisan, så arbetarbarnen skulle också få chansen att uppleva det magiska med vinterhelgen.

Från och med nu hade julgranen ingenting med jul att göra, utan ansågs vara en viktig del av den framtida kommunistiska propagandan. Jolka blev ett begrepp och ett evenemang förknippat med en stor barnskara med syftet att uppfostra barn i kommunistisk anda.

Julstjärnan på toppen blev röd och började likna de kända stjärnorna på Kremles torn. Pynt bestod nu mestadels av djurfigurer och dockor av glas och vadd. Dessutom förekom det leksaker i form av raketer, pionjärer, pansarvagnar och soldater – allt som var aktuellt vid olika tillfällen. I mitt hem hade vi knappt pynt med krigssymboler, men ekorrar, fåglar, istappar och kottar minns jag väldigt tydligt. Istället för vita ljus hade alla blinkande ljusslingor med flera starka färger: gult, grönt, rött och blått.

Den ryske motsvarigheten till jultomten, Farfar Frost, fick en yngre kvinnlig medhjälpare, Snöflickan, som härrör från ryska konst sagor från 1800-talet och därmed är unik för just Ryssland. Någon Snöflicka hade jag inte hemma, men jag har för mig att vi

Julfirande hos tsarfamiljen

ägde två stycken Farfar Frost: en av plast, som var blå, och en av vadd, som var röd.

Då det gällde firandet för barn så var det en teaterföreställning som stod i centrum med en rätt så kraftig ideologisk vinkel. Med tiden försvann dock den ideologiska komponenten som blev ersatt med vanliga äventyrliga sagor. När jag var barn så var jolka ett efterlängtat evenemang som alltid avslutades med en påse godis som togs hem i en fin låda formad till en klocka eller ett av Kremles torn. För mig var det verkligen årets höjdpunkt.

Jolka som nyårssymbol lever fortfarande kvar i båda sina betydelser. Det finns knappt någon familj som inte har någon julgran hemma (precis som i Sverige är plastvarianter ganska populära idag) och de flesta barnfamiljer jag känner brukar alltid skicka sina barn till någon teaterföreställning, där barnen får vara helt utan sina föräldrar, titta på och delta i en spännande saga, sjunga och dansa kring granen samt få någon rolig present som länge ska påminna dem om den magiska kvällen de fått vara med om... I Ryssland handlar nyårsfirandet inte bara om skratt och glädje, utan framför allt om drömmar, hopp och tro, som man införskaffar som ung och återkommer till som vuxen åtminstone en gång om året.

Text: Julia Antonova

Dialekten i Gammalsvenskby

– att göra den negligerade rösten hörd.

Dialektens ordförråd

Gammalsvenskby är en by som är belägen i sydöstra Ukraina, vid stranden av Dnjepr. Den grundades 1782 av inflyttade från Dagö, och den dialekt som går tillbaka till Dagödialekten talas fortfarande i byn av en liten grupp av äldre personer. Jag har varit i Gammalsvenskby tio gånger med syftet att beskriva byns svenska dialekt. I en av de föregående artiklarna (Sverigekontakt, 2021, nr 1) berättade jag om dialektens ordbok som jag nu förbereder för publikation. I denna artikel fortsätter jag beskriva dialektens ordförråd. Avsikten med de här artiklarna är att ge en kortfattad belysning av dialekten steg för steg och att berätta om Gammalsvenskby-projektet i en allmänt tillgänglig form.

I denna artikel fortsätter jag publicera dialektord grupperade i tematiska grupper enligt ordens betydelser. Artikeln omfattar dialektord som börjar med A, B och D. De tematiska grupper som presenteras här är uttömmande, t.ex. sektionen »Adjektiv» innehåller alla adjektiv som börjar med bokstäverna A, B, D; detsamma gäller andra sektioner. Det är inte alla tematiska grupper

som ingår i denna artikel; frånvarande grupper kommer att publiceras senare. Den ända källan för det faktiska materialet är mina intervjuer med dialekttalarna.

Förkortningar:

best. – bestämd
est. – estniska
f. – femininum
m., mask. – maskulinum

n., neut. – neutrum
obest. – obestämd
oböjll. – oböjligt ord
pl. – plural
ry. – ryska
sg. – singular
sv. – svenska
ty. – tyska
ukr. – ukrainska

Stavningen

Det finns ingen etablerad stavning för dialekten. Alla forskare som skrev om den och anförde exempel använde sina egna stavningssystem. Jag har förklarat mina stavningsprinciper i detalj i »Sverige-kontakt», nr 1 (2018). Bokstäverna *ā, ē, ī, ō, ū, ǣ, ǫ, ȳ* betecknar långa vokaler; *ā* uttalas på samma sätt som svenskt *a* i *hand* (men är långt); *ō* och *o* uttalas alltid som *å* i *år*, *fätt*; *ū* och *u* som *o* i *bo*, *bott*; med *ȳ* och *ü* betecknas vokaler som uttalas som *u* i *hus*, *hund*, fast den korta *u*-vokalen i dialekten är öppnare och uttalas med framskjutna läppar. Med *d, t, n* betecknas samma ljud som svenska *rd, rt, m; s* betecknar en konsonant som liknar tyskt *sch* i *Fisch*; *l* är »tjockt» *l* (tungspetsen viks högt till gommen, sedan sänks den ner snabbt och vidrör alveolerna en gång); *ŋ* uttalas som *ng* i sång; *x* uttalas som tysk *ach-Laut*; *p, t, k* är oaspirerade; *g, s, j, t* uttalas alltid som *g + j, s + j, t + j* och aldrig som i standardspråket. Det finns ingen tonaccent i dialekten; med ' betecknas frasbetoning.

Böjningsmönster

Maskulina substantiv

Typ	Best. sg.	Pl.	Best. pl.	Exempel
I.1	-en	-ar	-a/-ana	<i>fisk, fisken, fiskar, fiska/-ana</i>
I.2	-n			<i>kvüst, kvüsten, kvüstar, kvüsta/-ana</i> 'kvist'
I.3	-n			<i>stül, stün, stūlar, stūla/-ana</i> 'stol'
I.4	nolländelse			<i>bjün, bjün, bjünar, bjüna/-ana</i> 'björn'
I.5	-en	-jar	-ja/-jana	<i>säkk, säkken, säkkjar, säkkja/-jana</i> 'säck'
II.1	-en/-n/noll	-är/-ar	-e/-ena/-a/-ana	<i>svänsk, svänken, svänskar/-ar, svänske/-a/-ana</i> 'svensk'
II.2	-n	-är/noll	-e/-ena/-na	<i>bokar, bokan, bokarär, bokare/bokana</i> 'bagare', <i>biggar, biggan, biggar/biggarär, biggare/-ena</i> 'byggare'
III.1	-n	-r	-na	<i>stoka, stokan, stokar, stokana</i> 'käpp'
III.2	-an	-ar	-ana/-a	<i>ënd, ändan, ändar, enda/-ana</i> 'ände'
IV	-n/noll	-är med omljud	-re/-e med omljud	<i>füt, füttn, fētär, fētre</i> 'fot'

Feminina substantiv

Typ	Best. sg.	Pl.	Best. pl.	Exempel
I.1	-e	-ar	-ana	<i>brü, brüe, brüar, brüana</i> 'brud'
I.2	-e, -ja	-jar	-jana	<i>sän, säne, sänjar, sänjana</i> 'säng'
II.1	noll	-r	-na	<i>viku, viku, vikur, vikuna</i> 'vecka', <i>näsa, näsa, näsar, näsana</i> 'näsa'
II.2	-a	-ar	-ana	<i>hën, hëna, hënar, hënana</i> 'höna', <i>sistär, sistra, sistrar, sistrana</i> 'syster'
II.3	-ja	-jar	-jana	<i>kirke, kirkja, kirkjar, kirkjana</i> 'kyrka'
III	-e	-är med omljud	-re/-e med omljud	<i>bük, büke, bëkär, bëkre</i> 'bok'

Neutrala substantiv

Typ	Best. sg.	Pl.	Best. pl.	Exempel
1	-e/noll	-är	-ena/-na	<i>lömbe, lömbe, lömbar, lömvena</i> 'lamm', <i>finstär, finstre, finsträr, finstrena</i> 'fönster', <i>klē, klē(e), klēär, klē(e)na</i> 'kläde'
2	noll	-r	-na	<i>stikke, stikke, stikkär, stikkena</i> 'stykke', <i>öua, öua, öuar, öuana</i> 'öga'

Adjektiv (för detaljer om adjektiv se Sverigekontakt 2018, nr 3, s. 20–23)

Typ	Mask. sg.	Fem. sg.; attributiv plural; svag form	Neutr. sg.	icke-attributiv plural
1	<i>tummär</i> 'tom', <i>njär</i> 'ny'	<i>tumm</i> , <i>nī</i>	<i>tummt</i> , <i>nitt</i>	<i>tummar</i> , <i>njar</i>
2	<i>dīran</i> 'dyr', <i>fälän</i> 'vacker'	<i>dīr</i> , <i>fäl</i>	<i>dīt</i> , <i>fāt</i>	<i>dīrar</i> , <i>fälar</i>
3	<i>liklëndär</i> 'lycklig', <i>rostndär</i> 'rostig', <i>nakondär</i> 'naken'	<i>likle</i> , <i>roste</i> , <i>nako</i>	<i>liklet</i> , <i>rostet</i> , <i>nakot</i>	<i>liklendar</i> , <i>rostndar</i> , <i>nakondar</i>

Dialektens ordböjning kännetecknas av ganska stark variation (se t.ex. ordet »bror» nedanför). De former som inte direkt framgår av de ovanförda tabellerna anföras i parentes efter basformen. För adjektiv anföras neutrumform (då den har förekommit i intervjuerna) då den inte alltid är självklar.

Abstrakta substantiv

arbete arbet n. 1
bredd brälläk m. I.1
byggande byggjande (oböjl.)
början byrja (bara denna form förekom)
dansande; att dansa dansande (oböjl.)
det goda brä (oböjl.)
djup djüphät f. I.1 (bara sg.); djüpläk m. I.1 (bara sg.)
drickande; att dricka drikk(j)ande (oböjl.)
 dumhet dummhät f. I.1 döande; att dö däiande (oböjl.)
krängel brī n. 1
medlidande barmhät f. I.1 (bara sg.)
mjukhet blöuthät f. I.1 (bara sg.)
stryk depe n. (bara denna form förekom)
vrede argešt n. 1 (bara sg.); arghät f. I.1 (bara sg.)

Adjektiv

arg argär 1 (neut. arft)
av olika slag allhundaslåss (oböjl.)
bar bāran 2 (neut. bāt)
barfota bār-fütatär 1, bār-füta (oböjl.)
barhuvad bār-hüatär 1, bār-hüa (oböjl.)
bekant bekantär 1
besk bäsär 1 (neut. bässt)
bitter bittran 2 (neut. bittrat)
blek bläikär 1 (neut. bläift)
blind blindär 1 (neut. blint)
blommig blummatär 1 (neut. blummat)
blå blōär 1 (neut. blott)
bra brā oböjl. (comp. bättrare, superl. bättrast, bäst)
brant brantär 1 (neut. brant) brantatär 1
bred bräär 1 (neut. bräitt)
brokig brukatär 1
brun bründär, bründär 1 (neut. brunnt, brünt)
bräcklig bräkär 1 (neut. braft)
burrig boratär 1
bäst bäst; bättrast
bättre bättrare
daggig daggatär 1
daggvåt dagg-vötär 1
dammig dömbatär 1
degig däiatär 1
dinglande bammlätär 1
djup djüpar 1 (neut. djüft)
dubbel dübätär adj. 1 (neut. dübätt)
dum; galen dummär 1 (neut. dummt)
dunig dünatär 1
dyr dīran 2 (neut. dīt)
död dēär 1 (neut. dett)
döv döüär 1 (neut. döüft)
ensam aläina (oböjl.; används bara icke-attributivt)
fattig; mager armär 1 (neut. armt)
ganska bred bräiasla (oböjl.)
gravid bällat
grumlig bölmatär 1
inflammerad bülendär 3 (neut. bület)
knotande bublatär 1
krokbent brika-bäinatär 1
kvav dämmtär 1
lite blek bläiksatär 1
lite döv döü-lätatär 1
lite mjuk blöüt-lätatär 1
lite sur (om mjölk) brüsket 3 (bara neutrum har förekommit)
ljusblå blō-lätatär 1
ljusbrun brün-lätatär 1
mjuk blöütär 1 (neut. blöütt)
ojämn (om väg) bakkatär 1 (neut. bakkat)
okammad bürratär, bürtatär 1
olik äles (oböjl.)
sjuklig dölendär 3 (< sv.)
skallig bläs(j)atär 1 bald
skitig äsatär 1
snubblande brikatär 1
som liknar ett ax aks-ätich (oböjl.)
storbukig bällatär 1; bäll-bükatär 1
synsvag blind-lätatär 1
tidig bittlasla
trubbig bölan 1 (neut. bošt, böt)
unken dunkendär 3

vissen blikendär 3
yr i huvudet dommlätär 1

Adverb

allra ale, alle
alldeles alldäiles, älldäils
annorledes äles
bakpå bākapo, bakapo, bakapō
bara bara
bra brā (comp. bātrare)
brevid bräivär
djuft djüft
dock -do (används bara enklitiskt)
där där, tēr, tār
därinne; därin därinn
därinunder därinonde
dubbelt düböt, dübät
ensamt aläina
exempelvis defäll
fram defräm; defrämmet
ihåg dehón
just där dätér
lite tidigt bittlasla
nästa år anos
tidigt bittle
till döds dedéts
tillbaka debāks
till fots defütts
tillsammans dehüp; delíkks
varse deváss; blī deváss-e, blī deváss
verkligen az (< ukr./ry.)
även daze (< ry.)
överallt allaställ, allstáll

Behållare

balja ballje f. II.3
bikupa bīn-bū n. 1
bläckglas blakk-glās, blaku-glās n. 1
bo bū n. 1
bur būr m. I.3 (best. pl. būra, būrana)
burk būrk m. I.1
degråg dāi-trō n. 1
flaska butl m. I.4 (< ukr.; best. pl. but-lana, butla)
snusdosa dūs f. II.2

Byggnader och deras delar

altare altar n. 1 eller m. II.2 (< sv. eller ty.; best. sg. altare, altar, altaren; pl. altarär; best. pl. altare, altarena)
bakdörr bāk-dänn f. II.2
bakre del av huset bak-stjū f. I.1; bāk-ēnd m. III.2
balk balk m. I.1 (< sv. eller ty.; best. pl. balkana)
barack barāk (< ry.)
bastu banje f. II.3 (< ukr./ry.)
bjälke i taket till vilken taksparrar fästs bādo-stukk, bādde-stukk m. I.1
bod butk f. II.2 (< ry.)
boskaphus buskas-hūs n. 1
bro brige f. II.3/2
brunn brunn m. I.4 (best. pl. brunna, brunna)
brunnskrok brunns-krūk m. I.1
damm damm m. I.1 (best. pl. dammana, damma)

dubbelfönster düböt-finstär n. 1
dörr dänn f. II.2
dörrtröskel dänn-trisk m. I.5 eller m. I.1 (best. pl. dänn-triskjana, dänn-triska)
hundkoja bissje f. II.3
skjul för agnar ävens-skūr, ävn-skūr n. 1
värmeelement batarājana (< ukr.)
ångkvarn damf-kvën f. I.1 (< ty.)

Byn och dess delar
butik bū f. I.1
by bī m. I.1 (best. sg. bīn, bīen; pl. bīar, bīär, bīnar; best. pl. bīa, bīana, bīana)
friluftsmarknad basar, bassar, bazar n. 1 (< ry./ukr.)
stycke jord där meloner och vattenmeloner växer bastan m. I.4, bastar m. II.2 (< ukr.)

Djur

bagge bäss m. I.1/2 (pl. bässar, bässär; best. pl. bässa, bässana)
björn bjūn m. I.4 (best. pl. bjūna, bjūnana)
björnunge bjūnuj m. I.1
blodigel blū-sjūar m. II.2 (pl. blū-sjūarär; best. pl. blū-sjūare); blū-sjūaşk f. I.1
boskapen buskan (best. sg.; inga andra former förekommer)
djur djūr n. 1 (best. pl. djūre, djūrena)
fladdermus blīnd-rott f. II.2 (best. pl. blīnd-rottana, blīnd-rottana)
mullvad blīnd-kriiss f. II.2 (< ry.)
padda blōkk f. II.2 (< est.)
sköldpadda blōkkon f. II.2 (< est.)
unge av djur bonuj m. I.1

Frukt, bär

apelsin aplsīn n. 1
aprikos ablkōs n. 1 (best. pl. ablkōse)
bär bār n. 1; bäre-kūn, bār-kūn n. 1
melon dinnje f. II.3 (< ry./ukr.)
päron düllje f. II.3 (< ukr.)

Fysisk värld och naturfenomen

blixt blīkst m. I.2
bubbla buböl, bubül f. II.2
dagg dagg m. I.1
dagsstjärna; första stjärna som blir synlig på himmeln dakks-stjēna f. II.2 (bara best. sg.)
damm dōmb n. 1; bara sg.
dimma dimlīj f. I.1
droppe drupa m. III.1 eller f. II.1
duggregn dripāl-rāven n. 1
dunder büldär n. 1; bara sg.
töväder blōüt-vādärlik m. I.1
snödriva drīv f. II.2

Grönsaker

blomkål blūmm-kōl m. I.3; bara sg.
böna böün m. I.4 (best. pl. böüna, böünana); böün-kūn n. 1
bönskida böün-skāi f. II.2
dill dill m. I.1; bara sg.
rödbeta būrak m. I.1 (< ry.)
tomat boklezāne, boglezāne n. (< ukr./ry.)

Hushållsobjekt, möbler

armband arm-bōnd n. 1 (best. pl. arm-bōndena)
bakform boka-form f. II.2
bakugn boka-ū m. I.1
barntäcke bōn-tække f. II.3
blyertspenna blipp m. I.1 (best. pl. blippana)
blauzl (< ty.; inga andra former förekommer)
bläck blakk n. 1
boll boll m. I.1 (best. pl. bolla, bollana)
bomullsgarn bummäl-gōn n. 1
bomulltäcke bümöl-tække, bumml-tække f. II.3
bord būd n. 1 (pl. būdnar, būdär; best. pl. būdņa)
bordkista būd-kist f. II.2
bordskläde buşş-klē n. 1 (best. pl. buşş-klēna, buşş-klēna)
bräde brāa f. II.1
brädstycke brāa-stükke n. 1
brännvinsglas brämmens-glās n. 1
brösnål brist-nōl f. I.1
burk (av glas) bank f. II.2 (< ry./ukr.)
bänk bänk m. I.5 (best. pl. bänka, bänkjana)
docka dukk f. II.2
duntäcke būlstar n. 1 (pl. būlstrar; best. pl. būlstrana)
dyna dīn f. II.2
dynvar dīn-vād n. 1 (best. pl. dīn-vādņa, dīn-vādņa)
dörrbom dänn-bummöl m. I.3
dörrhake dän-hoka m. III.1
dörrhänge dänn-hēj f. II.3
dörrklinka dänn-klīnk f. II.2
dörrmatta dänn-matt f. II.2
dörrstolpe dänn-stjōlp m. III.2
fernissa bäck-lak (< ry./ukr.; inga andra former förekommer)
läkemedel büt-sākar (bara pl.)
skål disk m. I.1 (best. pl. diska, diskana, diskjana)
skål för bröd bre-disk, brā-disk m. I.1 (best. pl. brā-diska); brāde-disk m. I.1
soffa dīvan (< ry.; inga andra former förekommer)
stekpanna boka-pann f. II.2; bräss-pann f. II.2
stekspade boka-skūl f. II.2
sten vid grinden på vilken man brukade sitta och prata bänk-stāin m. I.4
säng bädd f. II.2
sängkläder bädd-zaxe (< ty.; bara pl.)
tefat blūd m. I.1/2 (best. pl. blūda, blūdana) (< ry./ukr.)
trasor büss n. 1 (bara sg.)
vissla blīstär f. II.2

Insekter

bi bī n. 1 eller m. II.2 eller f. II.2 (best. sg. bīen, bīa, bī; pl. bīar, bīär; best. pl. bīa, bīana, bīena)
broms brims, brins, brints m. I.2
stinkande kortvinge bārefīs, bārofīs m. I.2 (best. pl. bārefīsa)

Institutioner och byggnader där de är belägna

fängelse dopär n. 1 (best. sg. dop(ä)re; pl. doprär, dopärär; best. pl. dopra, dopärena) (< ry.)

lekskola bön-hüs n. 1
mentalsjukhus dumm-hüs n. 1

Jordbruk

agnar ävnar (bara pl.); brask n. 1 (bara sg.)

dynga dije f. II.3 (bara sg.)

dynga av nötkreatur buskas-skön n. 1

dyngejord dije-jüd f. I.1 (bara sg.)

hög av dynga dije-ruka m. III.1

skock av boskap buskas-skokk m. I.1 (best. pl. buskas-skokkana)

tjära djogg n. 1 (< ry.; bara sg.)

Kläder

byxben biks-lägg m. I.5

byxor biksar (bara pl.)

bälte bält n. 1

dregellapp drikköl-lapp, drikäl-lapp m. I.1

duk dük m. I.1 (best. pl. düka, dükana)

kostym ansux m. (< ty.; inga andra former förekommer)

skosnöre bönd n. 1 (best. pl. böndena, böndna)

träsula bräa-sulu f. I.1

Kropp av människan och djur; kroppsdelar

ansikte ansüft n. 1; bälet n. 1 (< sv.)

arm arm m. I.1 (best. pl. arma)

armbåge arm(z)-böa m. III.1, arm(z)-bö m. III.2 (best. pl. arm-böana, arm-böana)

arsle atşol n. 1

barm barm m. I.1

bakben bäk-bäin n. 1

bakfötter bäk-fötär m. IV (bara pl.)

baklår bäk-lör n. 1

bakre del av juver bäk-kikkam m. III.2 (best. sg.; bara denna form har förekommit)

ben bäin n. 1 (obest. pl. bäinar, bäinär; best. pl. bäina, bäinena)

benä bän f. II.2

benpipa bäin-pip f. II.2

blemma bläm f. II.2

blindtarm blind-tarm m. I.1

blod blü m. I.1 eller n. 1 (best. sg. blüen, blüe; bara sg.)

bloddroppe blü-drupa m. III.1

blodfläck blü-fläck m. I.5

blodpropp blü-grün f. II.2

blodåder blü-ödär f. II.2; blü-sinu, blü-sino f. II.1

brosk brüsk m. I.1 eller n. 1

bröst brüst n. 1

bröstben brüst-bäin n. 1

buk bük m. I.1 (best. pl. büka, bükana)

bula büf f. II.2

böld büld m. I.2 (best. pl. bülda, büldana)

dun dün n. 1 (bara sg.)

handed arm-riij m. I.1

panna bläse m. I.5 (best. sg. bläsn, bläse, bläsen; obest. pl. bläsjar, bläsar; best. pl. bläsena, bläsja, bläsjana, bläsana, bläsena)

skinka ats-kljnk f. II.2

urinblåsa blädär, blättär f. II.2

varböld blü-fräs, blü-fräs, blö-fräs m. I.2

Livet och döden

begravning begrävniij f. I.1 (< sv.)

barndom bönhäit f. I.1; bön-tün, böns-tün, bön-tien m. II.1 (best. sg.)

bröllop brülöp, bröllop n. 1

död dē m. I.1 (best. pl. dēena)

de döda dē-folk n. 1

Mat

besk peppar bäsk-pipar m. II.2

bit av bulle büll-bitä m. III.1

blodkorv blü-korv m. I.1

boskapskött buskas-kät n. 1

brännvin brämmen n. 1 (bara sg.); brännvin n. 1 (< sv.)

bröd brē n. 1 (bara sg.)

brödbit brē-bitä m. III.1

brödlimpor brēnar (bara pl.)

brödskiva brē-skiv f. II.2

brödsmula brē-grün n. 1 eller f. II.2

bulle büll noun m. I.1

deg dāi m. I.1

kaka med fyllning (med t.ex. kött eller körsbär) boka-kaku f. II.1

klimp alesk m. I.1 (< est. < ukr.)

klimpsoppa alesk-väliij m. I.1

köttbit med ben bäin-stukke n. 2

rödbetsoppa boşş m. I.2 (< ry./ukr.)

skorpa på färskt bröd bre-stump m. I.1

solrosolja blümhatts-olljo f. II.1

vilt päron bummbär n. 1

Människor

alkoholist drikk(j)ar II.2 (best. sg. drikkjan; pl. drikkjar, drikkjar; best. pl. drikkare, drikkjare); drikk-bita m. III.1; drikks-hund m. I.4

amerikan amärikänäts, amräkänets m. II.1 (< ry.)

arbetsfolk arbets-folk n. 1

barn bön n. 1 (öbest. pl. bönar; best. pl. böna)

bror brüär m. IV (obest. sg. brüär, brür, gen. brüäs, brüs; best. sg. brüän, brüän, brün, gen. brüäns, brüänşş; pl. brēär, brüär; best. pl. brēre, brēäre, brēärna, brüäna)

brud brü f. I.1

brudgum brummann m.; irreg. (pl. brumar; best. pl. brummane); brü-mann m. IV

brudpar brü-par n. 1

dotter dütar f. III eller f. II.2 (best. sg. dütra; pl. dütrar, dētär, dētrar; best. pl. dētre, dütrana, dētere, dētre, dētärna); dottär (< sv.; oböjl.; används bara med farsnamn)

dägebarn dägge-bön n. 1

farbror; äldre man bill m. II.1 (obest. och best. sg. bill; gen. billes; pl. billär, billar; best. pl. billa, billena, billana)

föräldralöst barn armlij m. I.1 (best. pl. armljina)

kvinnlig alkoholist drikk-bitt f. II.2

pojke som följer bruden vid bröllopsceremoni brülöps-poike m. I.1

idiot dúrak, dúrak m. I.1 (< ry./ukr.; best. pl. duraka, dürakana)

tant bilk f. II.2

Tidsbeteckningar, årstider, delar av dygnet

aftontid aftoş-tün m. II.1; bara best. sg.

dag dā m. I.1 (pl. döar; best. pl. döana, döana)

dagars: -dakks i t.ex. än pä-dakks ü 'ett par dagars tid'; trī dakks ti 'tre dagars tid'

dygn dīgen, dīken, dīkn f. II.2 eller n. 1 (best. sg. dīgne, dīgna; pl. dīgnar; best. pl. dīgnana)

kväll aftar m. II.2 (best. sg. aftan; pl. aftar, aftarär; aftor; best. pl. aftana, aftena)

marknadsdag bazar-däen m. I.1; bara best. sg.

en stund bräk m.; oböjl.

Transportmedel; anordningar

bil bil m. I.1/2 (< sv.; best. pl. bilana)

buss büss m. I.2 (< sv.)

bår böf f. II.2

båt böt m. I.2 (< sv.; det inhemska ordet är lusk)

Träd

aprikosträd ablkós-trä n. 1

akaciaträd akátse-trä n. 1 (< ry. eller ty.)

asp aspe m. II.3

fruktträd bäre-trä n. 1

päronträd düll(j)e-trä n. 1

vilt päronträd bummbäs-trä n. 1

Verktyg

axel aksl, aksäl m. I.4 (best. pl. aksla)

ankare ankar m. II.2, ank m. III.2

besman bisman m. I.4, biss-mann m. IV

(pl. bis-männär; best. pl. bis-männe)

blyhagel dröb-kün n. 1 (< ry.)

borr bura m. III.1 eller II.2 (best. sg. buran; pl. burar, burarär; burana)

borste böş I.2 or 2 (best. pl. böşta, böştana)

bult bolt m. I.1/2 (best. pl. boltana)

bössa biss f. II.2/3 (best. sg. bissa, bissja; pl. bissjar, bissar; best. pl. bissjana, bissana)

dyngevagn dije-vävär m. I.3 (pl. dije-väv-nar, dije-väv-rar; best. pl. dije-vävna, dije-väv-rana)

handtag brika m. III.1

plog bögär m. I.3 (< ty.; best. sg. bugän, bugen; pl. bugrar; best. pl. bögna, bögana)

spärrhake bum m. I.1; bumöl m. I.3

(best. sg. bumöja, bumöjan; pl. bumöjana)

tistelstång diş n. 1 eller f. II.2 (< ry./ukr.;

best. sg. dišle, dišla; pl. dišlär, dišlar; best. pl. dišlena, dišlana)

Växter och deras delar

ax aks n. 1 (best. pl. aksena, aksana)

bark bark m. I.1

blad blā n. 1 (pl. blānar; best. pl. blāna, blānana)

blast av rotfrukt blā n. 1

blom blumm m. I.1

blomma blumm f. II.2

bomull bummäl, bommul, būmül, būmäl,

bummel, bummäl n. 1 (best. sg. bomml, bummäle, būmüle, būmle)

bomullkapsel bumäl-karp f. II.2; bumäl-skäl n. 1

borre borrr m. I.1 (best. pl. borra)

brännässla bränn-näsl n. 1

busk büsk m. I.1 eller I.5 (pl. büskar, büskar; best. pl. büska, büskja, büskana, büskjana)

ogräs búrjanar (< ry./ukr.; bara pl.)

ogräsbuske búrjanz-büsk m. I.1

solros blumm-hatt, blüm-hatt m. I.2

solrosfrö blumhatts-kën m. I.4

stubbe dubb m. I.1

tomatbuske boklezáne-plant f. II.2

Yrken, sysselsättningar

affärsbiträde bū-mann m. IV (bū-mennär; best. pl. bū-menna)

amma däggašk f. I.1 (best. pl. däggaškana, däggaškana)

arbetare arbetar m. II.2 (best. sg. arbetan; pl. arbetar, arbetarär; best. pl. arbetare, arbetana, arbetana)

arbeterska arbetasķ f. I.1

bagare bokar m. II.2 (best. sg. bokan; pl. bokarär; best. pl. bokare, bokana, bokarena)

bagerska bok(j)asķ f. I.1

barnsköterska bön-vaftasķ f. I.1

boskapsvallare buskas-vallar m. II.2

byggare byggjar m. II.2 (best. sg. byggjan; pl. byggjar, byggjarär; best. pl. byggjare, byggjarena)

bonde; jordägare bünd m. IV eller m. I.1 (best. sg. bünd, bünden; pl. bëndär, bündar; best. pl. bëndre, bündana)

botare būtar m. II.2

doktor doftor, doftär m. I.3 (< ry. eller sv.; best. sg. doftor, doftän; pl. doftor; best. pl. doftora, doftärna, doftärna)

hembiträde drājjašk f. I.1 (best. pl. drājjaškana)

kvinnlig doktor būtasķ f. I.1; doftosķ f. I.2

stalldräng drāj, drāj m. I.5 (best. pl. drājjana, drājjana)

Ämnen

aprikosträ ablkós-värke n. 2

aska ask f. II.2; bara sg.

bly blī n. 1

vitriol blō-stän m. I.4

bleck bläck n. 1

beck bäkk n. 1; bara sg.

trä av fruktträd bäre-värke n. 2

Text: Alexander Mankov (Institutet för språkvetenskap, Rysslands vetenskapsakademi)

Jeanna Oterdahl

– Selma Lagerlöf light eller
Pippi Långstrumpinspiratör?

Hon är nästan bortglömd som författare. Hennes omfattande litterära produktion – nästan hundra titlar – ligger i magasin på biblioteken eller återfinns i secondhandaffärer och nätantikvariat. Hon lever dock fortfarande i minnet på göteborgska skolflickor som ibland fick lyssna på henne som inlånad föreläsare under 50- och 60-talets början, hon finns kanske kvar som som psalm- och barnvisediktare, som sagoberättare – och som författare till visan om familjen Kantarell uti Enebacken.

Men hon var mycket mer än så; förespråkare för kvinnors utbildning och yrkesmöjligheter, barn- och ungdomsboksförfattare, hon skrev legender, poesi och biografier, var läromedelsutgivare, genuin folkbildare som kringresande föreläsare i hela Norden om etik och litteratur och hon var socialt engagerad kulturdebattör, ”resande i ideella varor” med hennes eget uttryck. Böckerna var hennes sätt att delta i och gestalta samhällsdebatten – framför allt om kvinnors utbildning och levnadsvillkor i dåtidens strikta patriarkala strukturer, men även om social rättvisa i samhället i dess helhet. Hon blev också tidigt och länge en känd radioröst. Hon talade ofta om sina egna förebilder: H.C. Andersen, Viktor Rydberg, Zacharias Topelius, Fredrika Bremer,

Elsa Brändström, heliga Birgitta, Albert Schweitzer; hon höll radioandakter och ledde programmet Småbarnskvarten i flera decennier.

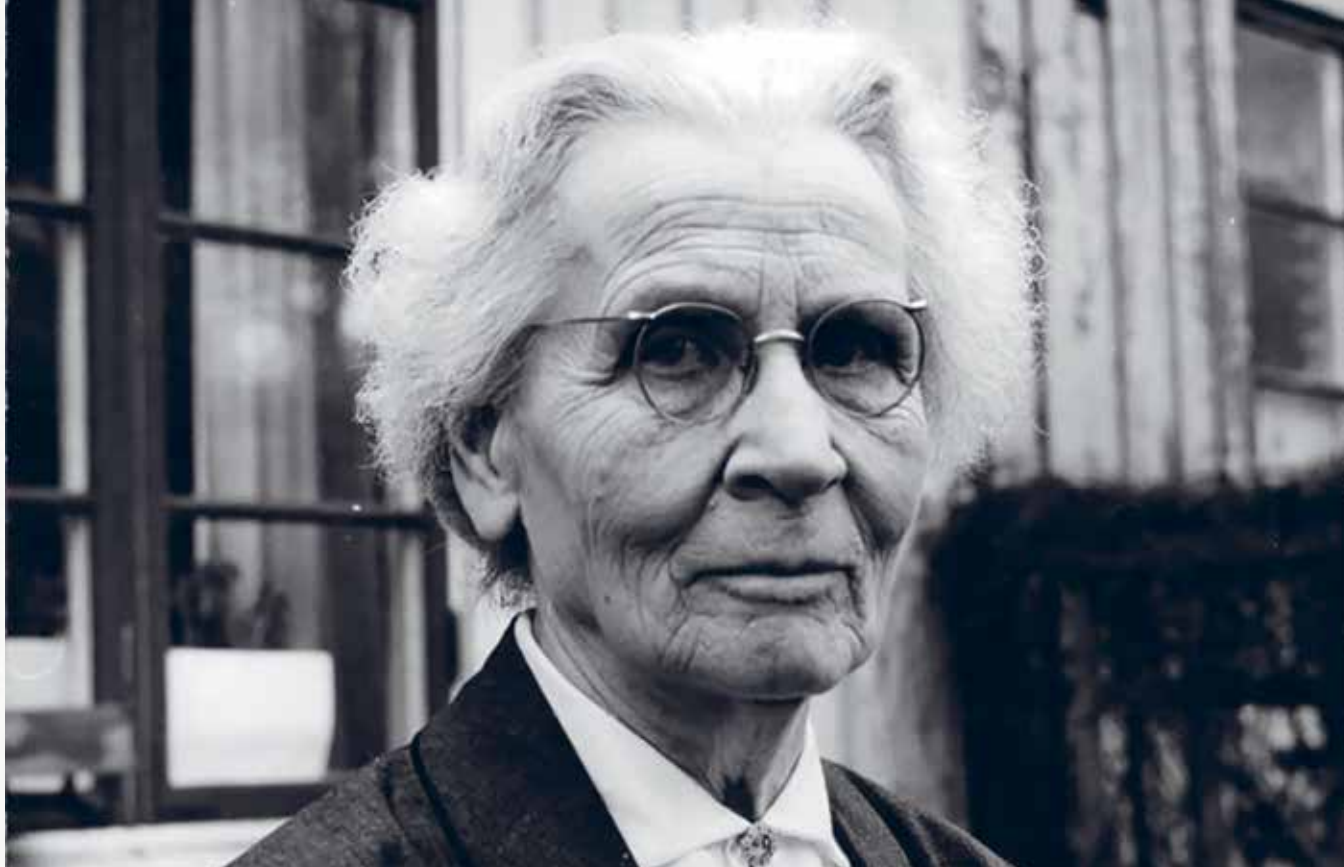
Jeanna Oterdahl är västkustförfattare – född i Uddevalla 1879, uppvuxen i Göteborg där hon gick Mathilda Halls flickskola, sedan yrkesutbildning vid Högre lärarinneseminariet i Stockholm – denna fantastiska akademiska flickskolelärarutbildning där många av tidens författare gick: Selma Lagerlöf, Anna-Maria Roos, Alice Tegnér, Anna Whitlock. Under stockholmsåren hade hon också fått kontakt med Elsa och Nathanael Beskow och deras nätverk runt Djursholms kapell och det sociala arbetet på Birkagården, med Fogelstadgruppen och deras frontgestalter Honorine Hermelin, Elisabeth Tamm och Elin Wägner och övriga engagerade rösträttskämpar och fredsförespråkare. Hon blev vän med Selma Lagerlöf och Sophie Elkan.

Tillbaka i Göteborg igen återvände hon till sin gamla skola där hon verkade som lärarinna fram till 1934, samtidigt som hon skrev recensioner i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, GHT. Därefter tog författarskapet och föreläsningens verksamhet över. När hon dog 1965 hade hon skrivit ihop två hus och försörjt flera medlemmar av sin familj.

Hennes texter beskriver fint, inlyssnande och ömsint flickebarn och deras växande och mognad – de skulle fortfarande kunna vara handböcker för tonåringar, men fungerar också igenkännande som vuxenlitteratur.

Hennes gestalter är mångsidiga, situationerna komplexa, kunskapsökande och självständighet viktigt. Vikten av ett eget rum skriver hon – i likhet med Virginia Woolf – ofta om. Inte sällan är huvudpersonerna rödhåriga och har flåtor – och många fiktionssystrar: Anne på Grönkulla, Judy i Pappa Långben, Kulla-Gulla. Pippi Långstrump är

en i raden av kavata och kompetenta flickor, och Jeanna Oterdahl såg genast betydelsen av denna bok när den kom ut 1945.

Den litterära scenen är oftast Göteborg: Slottsskogen, Avenyn, Linnégatan, Södra vägen, Annedal, Vasastan – Mathilda Halls skola låg på Karl Gustavsgatan, i den centrala delen av staden, där de flesta av de många göteborgska flickskolorna låg: Kjellbergsska, Rudebecks, Vasa, Fruntimmersföreningens, Nya Elementar. Men även Bohuslänska ortnamn dyker upp i texterna, oftast på eller i närheten av Orust; Myckleby, Käringön, Nabben, Hals.

Ett ställe på Orust kände hon särskilt väl – Svanesund, där hon lät bygga ett sommarhus, Hälla, för det hon tjänade på sin realistiska roman Inger Skram. Närmsta grannen hette Hilding Celander, docent i nordiska språk och rektor på Flickläroverket – dessa båda gav gemensamt ut ett flertal läromedel, antologier och egenskrivna; litteratur, teaterpjäser, folkloristik. Här kunde hon även uppleva naturnärligheten och förvandla den till sagor om troll, tomtar, trädens liv.

Samhällsengagemanget blev också uttalat politiskt – inte för inte skrev hon i den segerstedtska dagstidningen GHT; hon var uttalad antinazist och antikolonialist, skriver om Italiens övergrepp mot Abessinien, och om koncentrationsläger och förföljelser redan på 30-talet. En text fick särskilt genomslag, en stort uppslagen dikt i GHT den 12 maj 1943 – hennes starka reaktion mot den tyska s.k. permittenttrafiken genom västsverige till och från det ockuperade Norge under tiden juni 1940 till augusti 1943, ett brott mot Sveriges neutralitetspolitik. Elva strofer med samma vrede som Zolas J'accuse om Dreyfusaffären dryga fyra decennier tidigare.

*1. Jag orkar ej bära skammen,
Ni andra, hur orkar ni?
Den trycker mig platt till jorden,
Och jag vill gå rak och fri.
/.../*

*10. Så lät oss ropa tillsammans
Med makt, så att herrarna hör!
Det får inte stannas och tovekas,
När det innersta i oss dör.
/.../*

Så – vad finns kvar förutom ett magasinerat författarskap och barndomsminnen av en rakryggad, respektingivande, vänlig, no-nonsens gråhårsdam från skolan och Orust? Kantarellvisan? Ett, nej två vägnamn på Skogslyckeområdet i Svanesund: Jeanna Oterdahls väg och Nyckelhälsvägen. Med den senare förhåller det sig enligt myten såhär:

I berget ovanför hennes hus bodde jätten Svantåsagubben. Han avflyttade till Norge och lämnade kvar sin skatt i berget, låste, och gömde nyckeln under en sten som endast kunde rubbas av en mor med sju söner som aldrig hade bråkat, vilket torde innebära hög säkerhet.

Den kända Kantarellvisan börjar ju i idyll – de flesta sångböcker för barn tar bara med de första stroforna om pappa Kantarell i den gula hatten, mamman i den gula kjolen, de många knubbiga barnen – inte den djupt tragiska sista:

*Stackars pappa Kantarell
puttrar i en gryta.
Stackars mamma Kantarell
Ville gärna byta.
Men som läcker sommarmat
hamna alla på ett fat,*

Illustrator: Ingeborg Hrafnisdóttir

*Och du äter kantarell
Och vill inte byta*

Denna text har litegrann
stört höstens svamp-
plockning...

Text: Ulla Berglindh

Flätade hjärtan

– också ett minnesmärke?

Minnesmärke – kommer du ihåg när Sverigekontakt lanserade idén att försöka samla in svenska minnesmärken i världens alla hörn så pågick först en lång diskussion om vad som egentligen kan räknas som minnesmärke.

Har du någon gång tänkt på att de flätade, röd-vit-rutiga papperskorgarna inte bara är en traditionell symbol för Norden utan kan eventuellt även räknas som ett minnesmärke? Borträknat från de allra senaste åren, då hjärtat dök upp på amerikanska och andra websidor, såg man ett rutigt hjärta, kunde man vara säker på att julkortet eller målningen kom från Norden, eventuellt just från Sverige. Har du nånsin funderat över på hur många typer av föremål de kan dyka upp på? Jag gör ett vagt försök från min personliga ”samling”. Julkort, julduk, julserviett, adventsljus, mugg, örhänge, brosch, frimärke, presentpapper, tändsticksask, tyg, tröja, textilväska, inbjudningskort, konsertprogram, pyssel, och så finns de i slöjd-, läse- och barnböcker för att inte prata om böcker om jul.

Några praktexempel är Carl Larssons

målning Brita som Idun, där vi ser motivet på flickans klänning, eller Jenny Nyströms julkort. Och i 2019 års julkalender Panik i tomteverkstan hade Julina en klänning där fickan var ett flätat hjärta.

Men varifrån kommer egentligen själva formen och tekniken? Det är något som är gömt i historiens dunkel. Från mitten av 1800-talet började undervisningen av barn i större skala, samt naturligtvis utbildningen av pedagoger. Och kreativitet (slöjd!) var en viktig del av detta. För bodde största delen av befolkningen på landet och hade tillgång till allsköns naturmaterial (vide, majsblad, kaveldunsblad, säv, björknäver, rötter, olika gräsarter - beroende på var i världen man bodde) som användes till att fläta och tillverka föremål av, men i städerna var det begränsat tillgång till dessa. Vad skulle alla daghemsbarn lära sig att arbeta med, att fläta av? Jo, papper! I den berömda tyska pedagogen Gustav Frøbels utbildningssystem ingick att de blivande daghemsfröknarna och småskollärarinnorna skulle lära sig att vika papper på nästan oändligt många sätt. Först från andra hälften av 1800-talet, med utvecklingen av en stor-

skalig industri började papper bli ”all-dagsmaterial”.

Den äldsta bevarade flätade korgen i form av ett hjärta kan beskådas på H. C. Andersen Museet i Odense, tillverkad av den store sagoberättaren själv – och säkert just därför bevarat under mer än 150 år. Mina hjärtan kommer helt säkert inte kunna ses om så lång tid. Vi vet att Andersen var fantastiskt bra

på att klippa siluettbilder, dåtidens modegrej, alltså tyckte han om att arbeta med papper. Och trots att det är han som tillverkade det äldsta bevarade hjärtat, är det osäkert om det var han som hittade på just denna flätning och denna form (som danskarna gärna påpekar). Frøbels förklippta flätningssark behöver bara vikas för att utgöra första steget till hjärtana! Men någon måste ha tagit detta steg.

Jag har känslan att ALLA svenskar har någon gång i sitt liv flätat en julkorg, ett julhjärta. Hemma med mamma, moster, mormor eller farmor, eller senare på daghemmet, i förskolan, i skolan, på fritidshemmet. Ett enkelt rött-vitt hjärta med 2x2 eller 3x3 rutor. Det kan alltså vara enkelt att friska upp minnet hur flätningen går för att få fina små korgar. Och denna enkla variant går att variera i nästan oändlighet. Man kan leka med att tillverka alldeles vanliga hjärtan i olika storlekar eller färgkombinationer. Och här kommer även den moderna återanvändningsprincipen in i bilden. Det går nämligen att använda alla sorters papper. Rester av presentpapper eller redan använt presentpapper, gamla tidningar, tidskrifter, broschyrer, kartor, tårt-papper, gamla brev, blad ur gamla anteckningsböcker eller skolhäften. Titta bara runt!

Redan nu har vi så många hjärtan så det räcker för en julgran. Men vi kan fortsätta att variera. Om du klipper till ett hjärtmönster med osymmetrisk fördelning av remsorna, t.ex. 1-1-4 cm, med användning av två färger, får du direkt sex olika varianter, tre som är lite mer röda och tre som är lite mer vita (om du valde rött och vitt). Att klippa olika breda, men fortfarande raka remsor är lätt även för barn, och spännande att se hur resultatet blir.

Och det går att fortsätta att variera. Man kan till exempel fortfarande klippa parallella remsor men sneda. Nu blir själva flätningen lite svårare. Viktigt att man hela tiden aktar på att ”sätta rutorna på plats”, alltså ska man skjuta upp den inflätade remsan. Annars händer det lätt att sista remsan inte har plats och vid detta mönster och alla mer komplicerade mönster är det svårt att ordna, tätta remsorna efteråt.

Har du övat in flätningen med sneda remsor, då kan du också klippa böjda linjer. Experimentera gärna lite i förväg på ett papper hur du är nöjd med linjerna. Tycker du om mer eller mindre böjda linjer, smala eller breda? Ju fler remsor du har och ju smalare, desto svårare är det att fläta. Tänk på det!

Det är väldigt spännande att experimentera med fyra färger. I detta fall klipper vi ett vanligt ”halvt hjärta” (formatet U) i två bitar på längden. I början känns det svårt och kaotiskt att få ihop ett hjärta, men vid de sista rutorna faller allt på plats. Och det är hur kul som helst att leka med färger och mönster.

Och så kommer det riktigt roliga. Man kan också trolla mönster mitt i hjärtat. Vanligast är det med hjärta i hjärtat, vilket ger sig av en välplacerad halvcirkel på någon remsa. Rita mönstret på ett rutigt papper, så ser du var halvcirkeln ska placeras. Förstår man principen kan man fortsätta med att göra nya mönster. Två,

Agnes Harach

tre, fyra, sex, nio hjärtan! Här krävs det förstås ännu mer att vara mycket precis med både klippning och flätning.

Norrmännen, danskarna och grönlänningarna är helt fantastiska på att fortsätta detta. Redan 1924 kom i en norsk damtidning förslag på spännande variationer. För att inte prata om grönlänningarnas avancerat klippta hjärtan vilka även förevigats på frimärken. Sååååå mycket tålamod har jag inte.

Med lite geometrisk känsla och mycket övning kan man lära sig hur man kan konstruera egna motiv. Det gäller att placera "bilden" i mitten av hjärtat så att motivets mittlinje faller samman med hjärtats mittlinje. Och så binder man ihop linjerna till remsor, gärna med smala remsor på sidorna. Här utgör själva klippningen den största utmaningen, och eftersom motivet ofta är osymmetrisk, behöver vi klippa de två färgerna var för sig. Förstås så att de till slut passar ihop på bestämda punkter. Men detta ger oss möjlighet att göra alldeles egna, specialdesignade hjärtan för alla möjliga tillfällen. Titta bara på min julklapp: i ett hjärta mitt lilla barnbarn, i ett annat mamma-pappa-barn. Jag vill absolut inte påstå att det var lätt, men ett minne för livet.

Och om vi redan pratar om minnen. En annan möjlighet att tillverka en absolut personlig present är att "fläta in" ett meddelande i hjärtat. Flättekniken är i början precis som vid ett hjärta med 3x3 rutor, bara med långt fler remsor, i mitt fall 19 och 21. Beroende på texten behöver vi alltid välja passande färg på varje enskild ruta, alltså ibland gömmer vi eller häver fram en färg, precis som vid plockvävning. Jag måste ärligt erkänna att det är lite jobbigt (för att inte prata om själva klippningen av remsorna), men det blir en unik och absolut personlig present t.ex. till en födelsedag, en födelse eller ett bröllop.

Min kärlek för dessa unika och väldigt fina hjärtan flammade upp när jag på Sundsvalls bibliotek hittade boken *Flätat julhynt i papper* av Beta G.Lindseth, en norsk papperskonstnär, och har till slut lett till en utställning med 327 hjärtan i Budapest. "Tack vare" pandemin fick utställningen faktiskt vara uppe i ett helt år, alltså aktuell även julen 2021.

Hjärtflätning är en fin svensk tradition, och kan lätt räknas som ett minnesmärke. Prova själv, ge gärna i present, lär ut och sprid svensk kultur! Det finns knappast någon bland mina forna elever som inte har mött och själv provat denna teknik. Du kan börja nu, snart är det jul.

Text: Agnes Morandini-Harrach, Budapest
Foto: Agnes Morandini-Harrach
Foto om utställningen: Orsolya Harrach

Vi lotsar dig säkert i hamn. I alla väder.

Hos Sveriges största och äldsta stiftelseförvaltare är du i goda händer. Som kund får du tillgång till en bred expertis och unika kunskaper inom hela stiftelseområdet.

Kontakta oss på
Institutioner & Stiftelser
031-62 25 16
stiftelser.goteborg@seb.se

S|E|B

Författarbesök av Ylva Hällen i Zürich

I vår skolförening i Zürich försöker vi varje år ha ett författarbesök. Elev-erna får se hur en riktig författare ser ut, hur de jobbar och de kan inspirera eleverna att skriva egna berättelser, vilket uppskattas både av elever och föräldrar.

Äntligen kunde vi återigen ha ett efterlängtat författarbesök. Det ägde rum 9–11 november. Ylva har skrivit böckerna om Ylvania. För den första delen fick hon barnradions bokpris för årets bästa barnbok 2017. Hon är även känd från TV med sina program som Superlördag, Supertipset, Minimello etc.

Lite krångligt var det att anordna ett författarbesök med coronarestriktioner, och skolor med sina skyddskoncept. På vissa skolor fick vi inte vara p.g.a. att elever skulle komma från andra skolor. På andra skolor var det munskydd från årskurs fyra och vad skulle hända om det blir nedstängningar med nya regler? Men allting ordnade sig till det bästa och hela programmet kunde genomföras.

För att väcka intresset för Ylva började vi läsa i första delen av Ylvania, alla tyckte det var mycket spännande. Vi tittade även på lite klipp från olika barnprogram som Ylva varit med i. Barnen tyckte det var spännande att de kände igen Ylva från olika program, en del hade även sett henne i På spåret och Fän-garna på fortet!

I sina program på tv skapade Ylva sago-figurer av toarullar, Ylva bad barn att skicka in egna figurer gjorda av toarullar, vilket blev en stor succé. I ett program skapade hon en karta över ett land där tittarna fick skicka in namn på vad landet kunde heta. Ett av förslagen var Ylvania och när det sedan skulle röstas fram ett slutgiltigt resultat så vann namnet Ylvania.

Ylva gav tips till eleverna på hur hon brukade göra för att få igång fantasin. Samla på saker och ta bilder. En bild kan ge inspiration till en plats som kan användas. Ett annat tips är att spionera på människor, vad de säger och hur de ser ut. Det tredje tipset är att samla på drömmar och mardrömmar och här var det många elever som berättade om sina mardrömmar. Konstigt nog många mardrömmar om clowner, är det en typisk mardröm hos barn i Schweiz, eller överallt?

Ylva berättade att hon blir glad när hon får mardrömmar och då går hon upp och skriver ner sin dröm.

En elev kunde inte fatta att hon verkligen går upp mitt i natten för att skriva, han frågade två gånger för att han tyckte det var så konstigt (och kanske förbjudet) att hon gick upp mitt i natten. Ylva berättade om en mardröm hon hade när hon var sju år som handlade om att hon var mitt ute i ett stort hav och att hon simmade och simmade och kom aldrig fram och runt henne simmade monster med vita ögon, detta fick sedan bli en scen i en av hennes Ylvania-böcker.

Med fantasins kraft kan vi bestämma vad vi själva vill skriva och vi kan ge våra karaktärer superkrafter. En flicka frågade Ylva med förväntan i rösten om Ylva kan förvandla sig på riktigt. Ylva svarade flickan, vad tror du? Jag vet inte, svarade flickan ärligt. Efter att Ylva berättat om tips och om alla hennes tv program var det dags att tillsammans skapa en berättelse. Alla elever fick komma med idéer och Ylva var noga med att så många som möjligt fick delta och visade med engagemang och entusiasm att allas förslag var spännande. Det blev en rolig saga om Bianca, en häst med en fisksvans som ville bli drottning i Afrika, men hon hotades av bananflugan Babayaga som ville ta över. Men så kom en tiger som hjälpte Bianca att bli av med alla bananflugor.

På torsdagen fick vi lärare ha en workshop med Ylva där hon gav oss tips både hur man kan sätta igång fantasin hos eleverna men även tips på både radio- och tv-program. Vi har redan planerat in ett lärarmöte i januari, där vi ska följa upp hur vi kan använda Ylvas tips på våra lektioner.

Redan idag startade vi med att lyssna på Ylvas nya serie «Skriv med Ylva» för UR där hon tillsammans med barn skapar en berättelse. Läxan blev att beskriva och rita av en person, som man kan använda i en berättelse, en elev frågade fnissande om han får rita av mig.

Ett stort tack till Sverigekontakt för ert bidrag till författarträffen.

Text: Hanna Karlsson, lärare i Svenska skolföreningen i Zürich

Hej från Sparreviken!

Jag heter Johan. Jag är 10 år gammal och jag bor i Bryssel, Belgien. Min pappa är från Sverige och min mamma är från Österrike. Jag ska berätta om hur bra man kan ha det på Sparreviken. Det finns åtta hus i lilla lägret: Koster, Vinga, Nya Elfsborg, Trubaduren, Göta Lejon, Bohus, Måseskär och Kaparen. Jag bodde i huset Koster. I Koster var vi åtta barn och två bakisar (ungdomshandledare). Det finns även en kiosk dit man bara får gå om Pontus (Pontus är han som sköter kassan) tycker att vi har fjäskat tillräckligt mycket, då öppnar han. Då kan man köpa choklad, skumgodis och annat gott.

Första dagen kan det kanske vara lite svårt eftersom man inte känner de andra. Men efter 2-3 dagar går det mycket bättre och det var så roligt att jag glömde helt bort / tänkte även inte på mina föräldrar.

Så nu ska jag börja att berätta om vad vi gjorde: Några gånger i veckan hajkade vi i skogen och första gången byggde vi även vindskydd. Efter att vi hade byggt vindskydden hoppade vi från en klippa i

det kalla vattnet sedan torkade vi oss och värmdes oss vid lägerelden. På kvällen spelade vi sällskapsspel och till sist åt vi gröt innan vi gick och lade oss för att sova under öppen himmel bara med en sovsäck och liggunderlag. Det var ganska kallt – därför la jag sovsäcken över mitt huvud – och lite hårt, men det gick trots det. Det var min första gång att jag hajkade och detta var jättekul även om det var också lite svårt att sova.

På morgonen dagen efter packade vi ihop och vandrade tillbaka till lägergården. Nästa dag seglade vi segelbåt och dagen därefter paddlade vi kanot och hajkade igen lite. Bakisar hade förberett bröddeg och eld på en kulle. Vi tog en pinne och lade deg på den som vi rostade över elden tills den blev hård. Sedan åt vi den med sylt. Det var jättegott.

Snart var det dags att åka hem. Men innan vi skulle åka hem regnade det så mycket att jag kunde åka rutschkana i mina regnkläder nerför backen utanför mitt hus. På sista dagen spelade jag på volley-

bollplanen innan min pappa kom och hämtade mig för att åka till farmor och farfar. Jag skulle vilja tacka alla på Sparreviken och Sverigekontakt för en fantastisk vecka med nya vänner och många underbara minnen!

Nya spännande böcker från Sverige!

209:-

Agnes Lidbeck
Nikes bok

229:-

Tareq Taylor
Middag i en gryta

219:-

Camilla Hamid
Kaka på kaka
Godare fika året runt

269:-

Dick Harrison
Sveriges stormaktstid

bokus

10-årsjubilerande

har nästan återhämtat sig från coronasviterna, som decimerade tävlandet förra året. I år ökade deltagandet med 77 % till 1 647 tävlande från 40 skolor i 5 världsdelar och tillsammans gjorde elever och personal 5 907 resultat i våra 5 olika grenar. I år kommer inte mindre än 271 guld-, silver- och bronsmedaljer att delas ut och de hamnar hos 30 olika

skolor, heldags- eller kompletterande svenska skolor. Stort grattis till dem!

Tyvärr satte coronarestriktioner ändå stopp för tävlande hos flera skolor runt om i världen, men detta hoppas vi ska vara historia nästa år. Nu ser vi fram emot att ännu fler skolor och elever ska kunna vara med i SUF-VM 2022.

Är du världens bästa läsare?

I år firar vi 10 årsjubileum så självklart vill du vara med och utmana dig själv mot dig själv och mot andra svenska elever utomlands i läsning och kanske titulera dig som världens bästa läsare? Oavsett utgången och svaret på den frågan så är du en vinnare, för det är alla som läser!

Att delta i Läsutmaningen innebär mycket läsning men även en tid till att diskutera böcker på olika sätt tillsammans. Läsutmaningen består av två delar; den individuella delen där eleverna utvecklar sin läskondition och skoldelen där läsförståelsen utvecklas under pedagogernas ledning.

Att man utöver lyckan av att hitta hem till böckernas värld även kan vinna priser och lyftas på olika sätt gör ju det hela knappast sämre och vi är därför så glada att våra trojänare bland prisutdelare fortfarande är med oss:

- Riksföreningen Sverigekontakt bidrar med fina individuella priser i form av bokpresentkort men även bokpaket till de skolor som vinner skolutmaningen.
- SUF, bidrar med iPads, som lottas ut bland deltagande skolor.

Alla från förskoleklass upp till gymnasieålder i våra svenska utlandsskolor och svensk kompletterande skolor runt om i världen är välkomna att delta. Den är helt kostnadsfri, så tveka inte att anmäla er redan idag! Anmälan gör ni på vår Facebooksida: "Världens läsutmaning" Har ni frågor eller funderingar, hör av er på vår Facebooksida där all kommunikation sker.

MVH Tommy o Lottis på Svenska skolan Teneriffa

Hålltider

Anmälan	Anmälan är nu öppen och hittas på vår Facebooksida "Världens läsutmaning"
Info	All info, dvs tävlingsinfo, läskort, diplom kommer löpande ut på vår Facebooksida.
Tävlingen	Mellan den 1/1-20/5 2022 väljer ni ut 14 sammanhängande dagar då eleverna läser så mycket de orkar och ni genomför lässtrategilektioner.
Redovisning	21/5 2022 är sista dagen för inrapportering av resultat, något ni gör på en länk som kommer finnas på vår Facebooksida.
Resultat	26/5 2022 meddelar vi pristagare.

SVERIGEKONTAKT

Jag är en vandrande kliché

Hur ser en "standard-svensk" ut? Svaret du får är nog väldigt olika beroende på vem du frågar. Om du frågar en person utanför Sverige är nog bilden en blond och blåögad person som hoppar omkring kring midsommarstången i folkdräkt. Nedan skriver Linda Engfeldt från Ahrensburg i närheten av Hamburg (Tyskland) om klichéer om Sverige och svenskar.

I dagens samhälle där de flesta vill vara unika, speciella och absolut inte anses vara som andra är det uppfriskande att ibland märka att man faktiskt vill vara som alla andra.

I det stora och hela tenderar jag också till att vilja vara en unik person, one of a kind och lever efter mottot "Var dig själv - alla andra är redan upptagna". Men sedan jag flyttat utomlands finns det en gemensam nämnare där jag trivs med att klumpas ihop, nämligen som svensk.

Och visst är jag en kliché!

När jag åker på semester till Sverige är det förutom att träffa familj och vänner för att tillbringa tid i naturen, leva ut svenska traditioner och prata och höra svenska. Även vill jag dela med mig av allt det härliga med mitt hemland till mina barn och att de får chansen att öva svenskan på ett roligt sätt, så att det känns ännu mer relevant att fortsätta utveckla svenska språket.

När jag berättar om mina sommarsemestrar, är det många av klichéerna som jag kan bocka av:

Naturälskande folk

När vi är i Sverige brukar vi vara ute i den vackra och vidsträckt naturen och njuta av möjligheterna som allemansrätten medför. Vi paddlar och badar vid små stränder i Stockholms skärgård, tar en promenad i Rösjöskogens naturreservat (vilket som barn var en vanlig skog för mig - inte visste jag att det var något speciellt), vandrar i fjällen och slår upp ett tält vid en liten fjällsjö. Tyskarnas ögon riktigt glittrar till när jag berättar det här. Vare sig de gillar det själva eller ej, så bekräftar det fördomarna.

Midsommar

I år kunde vi vara i Sverige i slutet på juni och firade midsommar ute på landet: med dans runt midsommarstång sjungades små grodorna, med blomsterkrans i håret och barnen hade Sverigedräkter på sig.

Självklart åt vi sill och potatis och sjöng snapsvisor, även om nubbandet kom lite till korta med flera småbarn.

Röd stuga med vita knutar

Hos mamma ute på landet brukar vi bo i en klassiskt röd stuga med vita knutar. Och vissa byar på ön består faktiskt till största del av den här typen av hus.

Blonda och blåögda

Alla svenskar är inte blonda med blåa ögon. Långt ifrån. Men försök få någon utlänning att tro mig när jag ser ut som jag gör: Blond, eller numera mörkblond med slingor (blandat med naturligt gråa hårstrån). Blåa ögon har jag också. Alltså inte heller här en chans att övertyga icke-svenskar om att svenskarna har allt från grå, gröna till mörkbruna ögon.

ABBA

Även om vi inte ständigt lyssnar på ABBA,

så visst rycker det i dansbenen när "Dancing Queen" spelas. Och ABBA-muséet? Jepp, det har vi besökt. Men jag får erkänna att vi gick dit tillsammans med tyska vänner som var på semester i Stockholm.

Dalahästar

I år lyckades jag även planera in ett besök på dalahästtillverkningen i Nusnäs. Barnen har visserligen sett dalahästarna som jag har hemma på fönsterbrädan, men inte förstått hur speciella de är. Om de verkligen förstått det nu är oklart, men de tyckte det var roligt att få måla snitsade trähästar själva efter besöket i fabriken. Och jag köpte en till till min samling.

Morakniv

Visst har väl alla en Morakniv i bältet när de är ute i naturen? Jag köpte förstås en i Mora-trakten, som jag skulle ha "bara för att". Jag kunde inte ens för mig själv riktigt motivera vad jag skulle ha den till. Så som vi vandrar

räcker det egentligen med en vanlig liten fällkniv. Men jag gav efter för känslan av att behöva den. Kanske lite för att det kändes genuint svenskt.

Älgar

Vi håller alltid utkik efter älg, framförallt när vi åker slingrande skogsvägar upp mot Härjedalen. För det är något speciellt med skogens konung! Framförallt i Tyskland får jag frågan efter nästan varje semester: "Såg ni någon älg?" Så när vi såg en älgko med kalv var jag självklart snabb med kameran.

Myggor

Ja, visst är det mycket mygg ibland, det kan jag inte förneka. Speciellt i tät skog eller vid sjöar. Inne i städerna är det mindre av dem. Däremot är det sällan som utlänningarna känner till de riktiga plågoandarna – knotten!

Mobiltäckning

Sverige har bra täckning. Jajamensan, jag inte bara kunde ladda upp bilder uppe på fjället, jag gjorde det också.

Köttbullar

Köttbullar är Sveriges nationalrätt. Det kanske inte stämmer helt, men barnen åt köttbullar eller pannkakor mest hela tiden eftersom barnmenyn nästan alltid innefattar

minst en av dessa. Roligt värre hade vi när de försökte lära sin tyska pappa hur man uttalar köttbullar rätt. För övrigt säger vi alltid "köttbullar" även när vi pratar tyska.

Även om jag skulle kunna vara utan myggorna, så kopplar jag ihop dessa saker med Sverige och svenskar och bockar gärna av dessa klichéer. Jag tycker faktiskt det är härligt att få känna mig lite klyschigt svensk.

Sedan jag flyttat utomlands har överhuvudtaget det svenska blivit viktigare för mig. Saker som innan visserligen var trevliga men som inte upplevdes vara så speciella är nu något jag är väldigt mån om. Eftersom man aktivt måste organisera och fixa om man ska kunna vara med om de trevliga svenska traditionerna, äta favoritgodiset eller bara prata svenska blir man nog lite extra svensk utomlands.

Sedan jag fått barn har det blivit ännu viktigare, eftersom jag vill föra vidare kulturen och språket till dem, för att de ska lära känna och uppskatta det svenska och för att kunna dela den gemenskapen med dem. Jag tror att nyckeln till att de verkligen ska kunna förstå och sätta sig in i det svenska och svenskers tankesätt är just språket. Där är jag uppenbarligen beredd att gå långt för att uppnå mitt mål och startade för ca 5 år sedan en svensk skolförening tillsammans med ett par andra svenska

föräldrar (<https://hulleribuller.wordpress.com/sprakutomlands/trollskogen-i-ahrensburg/>). Där får de öva språket och uppleva kulturen och traditionerna. Ett intressant fenomen är att de barn som tenderar att prata tyska även med sin svenska förälder, faktiskt pratar svenska med de andra föräldrarna i det här sammanhanget. Och vi föräldrar kan prata på svenska en stund, leva ut vår svenskhet och bockar med stolthet av både den ena och den andra klichéen.

Av: Linda Engfeldt
Linda_engfeldt@yahoo.com

Har du erfarenhet av flerspråkighet?

Om du har det så finns möjligheten att skriva om dina erfarenheter i vår spalt Samspråk om flerspråkighet. Man kan skriva på många olika sätt, mer faktabetonat eller mer kåserande, kortare eller längre, och man kan få redigeringshjälp om det behövs. Man kan även skriva om sig själv, sina barn eller barnbarn, eller man kan presentera en skola, klubb eller region där flerspråkigheten frodas. Det är ju det som är viktigt här: att lyfta fram nyttan och glädjen av att kunna flera språk och språkliga varieteter. Det är viktigt att uppmuntra barn och unga människor att skaffa sig en så bred språklig repertoar som möjligt. Då öppnas med ens många dörrar. Hör av dig till Monica Bravo Granström: contact@monicabg.com om du vill skriva något. *Monica Bravo Granström har doktorerat vid lärarhögskolan PH Weingarten i södra Tyskland med avhandlingen "Läsförståelse i flerspråkiga miljöer".*

Min vistelse på Kyrkeruds folkhögskola

Jag kom till Årjäng den 19 augusti och rektorn Jan Andreasson hämtade mig från busstationen. Sedan kom vi till Kyrkeruds folkhögskola och jag träffade min mentor Henrietta Ahlenius som visade mig runt skolan och mitt rum. Jag hade tur att få ett stort rum med vacker utsikt över sjön Västra Silen. Personalen på skolan har gjort allt som var möjligt för att göra min ankomst så enkel som möjligt för mig, och jag är jättestacksam för det!

Den första veckan i skolan var en uppstartsvecka, vi deltog i olika team-building aktiviteter, och det hjälpte att lära känna varandra. Min grupp är ganska stor och vi har helt olika bakgrunder, därför var det så intressant att blanda och prata. Det är också intressant med allt som gäller språk: jag har aldrig studerat olika varianter av svenskt uttal förut, för i vår textbok "Rivstart" använder man oftast rikssvenska, så det är spännande att lyssna på värmländska och även lite norska (det finns några personer från Norge i vår grupp)! Här, bredvid gränsen och i en riktigt blandad miljö, kan man riktigt känna hur andra språk påverkar svenska språket och observera hur man pratar i olika delar av Sverige. Ibland är det en utmaning, men jag gör mitt bästa! Det blev mycket lättare att förstå vad man säger än det var i början, så jag tror att det kommer att bli ännu bättre.

På allmän kurs på Kyrkerud studerar jag svenska, naturkunskap, samhällskunskap, historia och konst. Jag går också på kroki med andra grupper och ibland, när det finns plats, får jag också arbeta i keramik. Ateljéer på skolan är helt otroliga! Det finns utrustning som jag aldrig har sett innan. Det var min dröm att studera också lite hantverk och Kyrkerud är en perfekt miljö att göra det! Dessutom är det också intressant att läsa nya ord och uttryck kopplade med hantverk och sedan prata om vad och hur man har skapat. Jag tycker om föreläsningar på onsdagar också: för

mig, som lärare, var det viktigt att läsa mer om folkhögskolor och om det svenska utbildningssystemet i allmänhet.

Det finns också aktiviteter för hela skolan när olika grupper samarbetar: vecka 38 hade vi Demokrativeckan, och jag är stolt över att ha deltagit i skapande av skolans manifest och flagga. Vi också hade en fantastisk utflykt till Alma Löv i slutet av augusti. Under den

sista veckan innan höstlovet har vi en Valbarvecka – det är också intressant att se vad det är!

I slutet skulle jag vilja säga att det har varit två jättespännande månader här på Kyrkerud, och jag ser fram emot den andra hälften av mina studier i Sverige!

Text: Anna Zhuravleva från Ryssland

Hej!

Jag heter Anna och jag arbetar som lärare i en skola i Moskva. Jag undervisar i engelska och svenska men svenska har blivit mitt favoritämne! Jag tycker om Sverige, svensk kultur och svenska språket. Att vara lärare är jättespännande därför att lärare är en person som hjälper barn att öppna nya dörrar.

Det är mitt tredje år som svensklärare. Nu har jag tolv elever som är nybörjare. De är årskurs 5 och årskurs 6. Jag måste säga att de är mycket motiverade att lära sig svenska.

Svenska är inte något typiskt språk här i Ryssland men barn är ganska intresserade av att lära sig det. När de kom till den första lektionen spelade vi en frågesport tillsammans. Jag förstod att de vet ganska mycket om svenska författare och uppfinnare.

Den 4 oktober firade vi Kanelbullens dag. Det var den första traditionen som vi pratade om och den godaste tror jag.

Varje vecka har vi två timmar av svenska. I min undervisning försöker jag kombinera språk och kultur. Det är jätteviktigt att elever får veta om Sverige och svenskar, traditioner och fester, livet och lagom. Till exempel, i slutet av oktober hade vi presentationer om Alfred Nobels liv och Nobelpriset. Eleverna var överraskade med många olika fakta. När man lär sig ett nytt språk ser man världen på ett annat sätt.

Att lära sig både språk och kultur är mycket viktigt. Så gjorde vi iallafall när jag studerade svenska vid universitetet i Arkhangelsk.

På lektioner pratar vi om skollivet och beskriver bilder. Vi läser små texter, lyssnar på dialoger och skriver ganska mycket. Trots att eleverna är nybörjare har de gjort stora framsteg. Så ska vi fortsätta!

Text: Anna Lyapina

RECENSION

Nästa steg

– Svenska som andraspråk 1

Författare: Ewa Holm

Boken är ett heltäckande läromedel i Svenska som andraspråk 1 för gymnasieskola och vuxenutbildning eller för självstudier, anpassad för dem som redan kan grundläggande svenska, men som vill bli bättre. Boken följer Skolverkets kursplan för svenska som andraspråk 1. Läromedlet har också facit och extramaterial på www.gleerups.se.

Enligt författaren ska läromedlet hjälpa till att bygga upp ordförrådet, utveckla skrivandet, öva på att tala och ge muntliga presentationer, och behandla mer och mer avancerade texter.

Boken har tio kapitel:

Att lära sig ett nytt språk tar fram grundläggande koncept och studietips hur man lär ett nytt språk samt fokus på partikelverket från minigrammatiken.

Att tala är ett kapitel om hur du ska våga tala, presentera på bästa sätt, argumentera och använda stilfigurer.

Att läsa behandlar varför, hur och vad man kan läsa och hur man kan få mer nytta av läsningen, samt om lässtrategier, olika texttyper och hur man analyserar dem.

Att skriva tar upp skrivprocessen och eventuella problem som kan förekomma samt behandlar olika detaljer och tips i skrivandet av olika texttyper.

Språkriktighet fokuserar på skrivregler och förkortningar.

Språklig variation handlar om skillnader mellan tal- och skriftspråk, mellan formellt och informellt språk och om Sveriges fem minoritetsspråk.

Att söka jobb, i fokus är ansökningshandlingar och arbetssökande.

Medier, reklam och film är granskning av källor och filmkunskap.

Språkliga övningar, i detta kapitel finns språkliga övningar av olika slag. Övning-

arna fokuserar på det som brukar vara extra klurigt att lära sig som andraspråkstalare i svenska. *Minigrammatik* förklarar de områden som är speciellt relevanta för andraspråksinlärare.

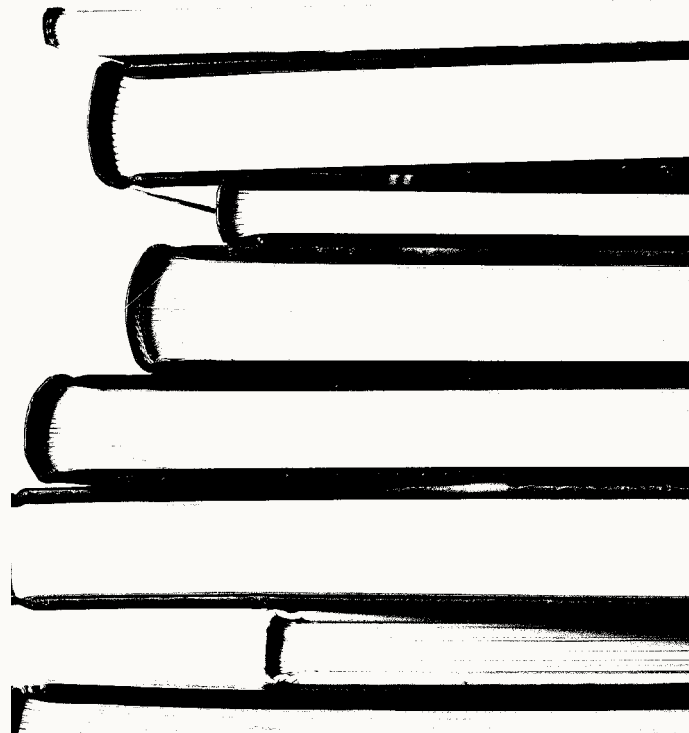
I boken finns många diskussionsfrågor och läsförståelseövningar, som sätter den språkliga kompetensen i fokus. Övnings-täta kapitel samt minigrammatik lägger en rejäl grund för vidare studier och för språkets utveckling.

Vi, svensklärare vet ju vilken nivå vi brukar undervisa på. Oftast är det på nybörjarnivå eller på avancerad nivå. Boken är helt underbar för dem som har kommit ganska långt på vägen, och behöver fördjupa och nyansera sin svenska. Och de svensklärare som ibland får känslan att de hela tiden möter en och samma utbildningsnivå att jobba med och att de saknar möjlighet att utveckla och fördjupa sig själva i svenskan, kan använda läromedlet för sina egna studier. Boken är inte bara om språket, en stor del kan också användas för självutveckling och

ger en vidgad vy på väldigt många saker; allt från enkla, men inte alltid använda, tips hur man kan hjälpas åt, till hur man analyserar en film ur dramaturgisk synpunkt. Och en sak till som inte är mindre viktig, som jag verkligen njöt av i läsandet – respekt från författaren för bokens läsare och deras åsikter och erfarenheter som strålade från varje mening. Jag jobbar för det mesta med nybörjare, så jag kan inte använda den direkt i mina lektioner, men den här boken ska vara den som jag själv ska ta med mig om jag vill läsa något under en ledig stund och på så sätt matas med svenska och samtidigt fördjupa mig i språket.

Författaren hoppas att *Nästa steg* kommer att hjälpa var och en att utveckla sin svenska för både nytta och nöje. Jag kan bara till hundra procent hålla med läromedlets författare Ewa Holm, att det verkligen är en bok som inte bara ger kunskaper utan också stort nöje vid studier.

Text: Ieva Krumina

Nutidsorientering

Följde du med vad som hände i Sverige hösten 2021?

1. Stefan Löfvén avgick som statsminister i november. Vem efterträdde honom?

- A. Magdalena Andersson
- B. Lena Andersson
- C. Magdalena Svensson

2. Vem är årets julvärd i Sveriges Television?

- A. Lasse Berghagen
- B. Mia Skäringer
- C. Tareq Taylor

3. Vad heter årets nobelpristagare i litteratur?

- A. Haruki Murakami
- B. Joyce Carol Oates
- C. Abdulrazak Gurnah

4. Vilket lag vann damallsvenskan i fotboll i november?

- A. Häcken
- B. Rosengård
- C. Linköping

5. Pandemin är inte över än, men antalet patienter med covid-19 på sjukhus runt om i Sverige är betydligt färre än tidigare. Men hur många har dött i Sverige av covid-19 från början av år 2020 till november 2021?

- A. Ca 5 000
- B. Ca 15 000
- C. Ca 25 000

6. Vad blev årets julklapp utsedd av Handelsns Utredningsinstitut?

- A. Elcykel
- B. Tofflor
- C. Evenemangsbiljett

7. Augustpriset är ett mycket prestigefyllt litterärt pris i Sverige. Vem fick årets pris i den skönlitterära klassen?

- A. Elin Cullhed
- B. Maxim Grigoriev
- C. Ellen Mattson

8. Janssons frestelse är en vanlig maträtt på jul. Vad ska den inte normalt innehålla?

- A. Senap
- B. Lök
- C. Grädde

9. Herrlandslaget i fotboll lyckades inte ta sig direkt till fotboll-VM i Qatar nästa år utan får kvala ytterligare en gång i början av 2022. Vilket lag blev Sverige övermäktiga i kvalet som avslutades i november?

- A. Danmark
- B. Spanien
- C. Ryssland

Foto:
Anna Tärnhuvud

10. Vem är detta?

- A. Vänsterpartiets ledare Nooshi Dadgostar
- B. Miljöpartiets språkrör Märta Stenevi
- C. Komikern och programledaren Petra Mede

11. Vad är den förväntade livslängden för kvinnor i Sverige?

- A. 81 år
- B. 84 år
- C. 87 år

12. Mårten Gås firas traditionellt – framför allt i södra Sverige – den 11 november. Då äter många en soppa tillagad på bland annat gåsblod. Vad heter den soppan?

- A. Blodsoppa
- B. Svartsoppa
- C. Gåssoppa

13. Vargen är ett omdebatterat djur i Sverige. Den kallas inte alltid varg, utan andra namn används. Vilket av dessa tre används inte?

- A. Ulv
- B. Gråben
- C. Skogshund

Foto: Pennfilm studio(SVT)

14. Sveriges Television ha under många år visat Sagan om Karl-Bertil Jonssons julafton den 24 december. Den anime-rade filmen är från 1975. Vad gör denne Karl-Bertil i sagan?

- A. Han tar julklappar från de rika (saker som de ändå inte behöver) och ger till fattiga.
- B. Han klär ut sig till tomte och ger av sina egna saker (som han ändå inte behöver) till fattiga
- C. Han får alla affärer att skänka julklappar till fattiga.

15. I svenskan finns ju både ordspråk och talesätt. Vilket ordspråk av dessa tre är korrekt återgivet?

- A. Liten sten stjälpes ofta stort lass
- B. Liten tuva stjälpes ofta stort lass
- C. Liten tuva stjälpes ofta stor man

Skicka de rätta svaren till Sverigekontakt, Box 53066, 40014 Göteborg. Du kan också mejla svaren till lars.bergman@sverigekontakt.se. Tre pristagare utses vid dragningen 15 februari.

Lösning till nutidsorienteringen nr 3, 2021 var: 1B, 2A, 3C, 4A, 5C, 6B, 7A, 8A, 9C, 10B, 11A, 12B, 13B, 14A, 15B.

Pristagare:
Endast ett rätt svar kom in denna gång.
Erik och Gun Valegård, Sverige

GRATTIS!

SIGTUNASKOLAN
HUMANISTISKA LÄROVERKET

EN VÄRLD AV MÖJLIGHETER

Svenskt gymnasium

IB Diploma Programme och IB Career-related Programme

Ekonomiprogrammet med svensk läroplan även som tvåspråkigt, engelskalsvenska

FLEXIBELT BOENDE

SSHL är en svensk skola med internationell prägel. Vi erbjuder våra elever en unik blandning av svensk och internationell kultur, akademisk kompetens och enastående elevvård. På skolan finns det i dag elever och lärare från 45 olika länder.

Nu erbjuder vi fler alternativ för vårt internatboende:

- Heltidsinternat - för er som bor långt bort
- SSHL Traditionellt internat - res hem vissa helger
- Veckointernat - res hem varje helg

UPPTÄCK SSHL

För oss är helheten viktig. Engagerade lärare, fokus på individen och en sund studiemiljö är förutsättningar för att nå goda studieresultat. Eleverna bor och studerar i en naturskön och trygg miljö. Här finns tillgång till en inspirerande och aktiv fritid i skolans idrotts- och fritidsverksamhet.

Varmt välkomna att göra besök under säkra former, att provbo eller boka en virtuell visning via videolänk.

sshl.se/visit

sshl.se/provbo

sshl.se